

*Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1262
Randschrift: "sigillum burgensium de herderwich"*

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

VITTEPRAETJE

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging "HERDEREWICH"
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
e-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Giro 303 61 92

In dit nummer:

In Memoriam S.S. Schilderman	pag. 2
Verenigingsnieuws 1) Kultingprijs 2007	pag. 3
Verenigingsnieuws 2) Linnaeusmarkt	pag. 4
Verenigingsnieuws 3) Aanwinsten Herderewich bibliotheek ..	pag. 4
Verenigingsnieuws 4) Afscheid redactie Harderwijkreeks	pag. 5
Prachting of Oerlelijk	pag. 6
Excursie 2007 (13 oktober a.s.)	pag. 8
Georgius Ripperda en Harderwijk	pag. 9
Graven voor de Koning	pag. 10
De oude Linnaeus (1735-1778)	pag. 15
Kransplaatsing	pag. 22
Belgenkamp (1)	pag. 24
Geschiedenis der Christelijke Kerk in Nederland	pag. 27
Een grafsteen in Amerika	pag. 31
Harderwijkers en/of Hierders (32)	pag. 31
Nederlandsche Jaerboeken (deel 1769) nr. 4	pag. 37
Van alles wat ver-EEUW-igd (34)	pag. 40
Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden	pag. 47
+ een losse agenda	

IN MEMORIAM S.S. SCHILDERMAN

Eén van onze oudste leden is niet meer. Op 22 juli jl. overleed in de vroege ochtend Sipco Schelto "meneer" Schilderman. Tot op hoge leeftijd - hij mocht ruim 91 jaar worden - bleef hij belangstellend voor het wel en wee van onze vereniging. Een aantal malen leverde hij een bijdrage aan het voormalige Jaarboek en het Vittepraetje.

De heer Schilderman was een verwoed verzamelaar van onder meer ansichtkaarten en rouwadvertenties. De laatste categorie werden onderverdeeld in een aantal items, te weten adellijke personen, bekende Nederlanders en speciale advertenties.

Na zijn pensionering in 1979 heeft hij als vrijwilliger zijn medewerking verleend aan het Gemeentearchief van Harderwijk. Zo verzorgde hij het krantenknipselarchief. Ruim 10.000 knipsels van artikelen uit het Veluws Dagblad en het Schilders Nieuwblad zijn, dankzij zijn inspanningen, in het archief te raadplegen.

De heer Schilderman was een sociaal bewogen en een correct en nauwgezet mens. Jarenlang was hij secretaris van tennisvereniging "De Strokel" en ook op politiek gebied liet hij zich niet onbetuigd. Voor zijn inzet kreeg hij terecht op 29 februari 2002 de gemeentelijke erespeld.

Op 31 januari 2003 heeft hij zijn werkzaamheden als vrijwilliger om gezondheidsredenen moeten neerleggen.

Meneer Schilderman in "zijn" knipselarchief

Kultingprijs 2007 voor Herderewich

Op zaterdag 2 juni jl. werd Kulting 2007 in Harderwijk gevierd. Herderewich was met een kraam op de Markt present. Om halftwaalf werd onze voorzitter door Jaap de Groot (voorzitter van Kulting) en Ton Schouten (bestuurslid van Kulting) vriendelijk maar dringend verzocht om bij de opening van Kulting in de Catharinakapel aanwezig te zijn.

Na de opening door Jaap de Groot werd "Underground", de winnaar van de Kultingprijs 2006, gevraagd de winnaar van 2007 bekend te maken. Ze deden dit op een ludieke wijze. Aan het eind bleek de Oudheidkundige vereniging Herderewich de winnaar te zijn. Aan Niek de Jong werd de veldkei met inscriptie "Kulting 2007 Herderewich" overhandigd.

Foto Harderwijker Courant 6-6-2007

De prijs is Herderewich toegekend omdat zij zich de afgelopen jaren onderscheidt door het actief aandacht vragen voor het belang van het cultureel erfgoed van Harderwijk. Dit is o.m. gedaan door het verzorgen en organiseren van lezingen, exposities, excursies. Ook werden de bestuurders van Harderwijk kritisch gevolgd bij het realiseren van wijzigingen in de binnenstad. Herderewich liet

haar stem horen, als het beleid naar haar mening niet historisch verantwoord was. Na de overhandiging bedankte Niek de Jong Kulting voor de prijs en vond de prijs een blijk van waardering voor het werk dat Herdere-

wich de afgelopen jaren heeft verricht om de geschiedenis van Harderwijk en Hierden zoveel mogelijk te verspreiden en het monumentale karakter te behouden.

Linnaeusmarkt

Speciaal ter gelegenheid van het Linnaeusjaar is Harderwijk met een nieuw initiatief gekomen: Aaltjesdag gaat vergezeld van een Linnaeusmarkt. Op deze markt in het Hortuspark presenteerden diverse instellingen zich aan het publiek. Het Filmhuis Harderwijk, Bibliotheek Noordwest Veluwe, het Zweeds verkeersbureau, Oudheidkundige vereniging Herderewich, Antiquariaat Harmonique, Postzegelvereniging Harderwijk & omstreken, de Adviescommissie Beeldende Kunst en Groei & Bloei waren op de markt vertegenwoordigd. Ze organiseerden diverse activiteiten en boden artikelen te koop aan. Herderewich verkocht boekjes over Harderwijk en diverse tweedehandsboeken over planten en dieren. Ook hier kon de vereniging felicitaties in ontvangst nemen ter gelegenheid van de Kultingprijs.

Helaas moest de markt wegens de slechtweer voorspelling vroegtijdig beëindigd worden.

Aanwinsten Herderewich Bibliotheek en Archief

Onze verenigingsbibliotheek is verrijkt met de volgende boeken:

Eibert den Herder: "Brak Water"

Wim Timmers en Frits David Zeiler: "Nooit Uitgevist"

K.H.M. Mars: "Harderwijk in oude prenten"

Harmen Petersen: "West over"

M.G.J. Kempers: "De Raadzaal van Harderwijk"

Steffie Stokvis: "De Grote Kerk van Harderwijk met zijn beschilderingen"

Red. Jos Kunne e.a.: "De keerzijde van een passie"

C. Pama: "Heraldiek en genealogie" (schenking C.F. Falch)

J.P.M. Buiks: "Inventaris van het Nieuw-Archief der gemeente Harderwijk 1813-1943" (schenking C.F. Falch)

Han Vrielink e.a.: "Een eeuw vrijzinnig protestantisme op de Noordwest-Veluwe 1884-1984" (schenking C.F. Falch)

Mevrouw Baron schonk ons een aantal documenten betreffende de VHTB (Verenigde Harderwijker Toeristenbedrijven).

Van mevrouw De Vos ontvingen we haar fotoarchief over de verbouwing van het winkelcentrum Tweelingstad en omgeving. Zij heeft met haar camera de ontwikkelingen op de voet gevolgd. Honderden foto's werden toen gemaakt. Het geeft een prachtig overzicht tot in de detail van de bouwwerkzaamheden.

Foto uit de collectie van mevr. de Vos

Van de heer S. Baakman ontvingen we een hele collectie boeken, krantenartikelen, documenten, platen en curiosa, waaronder een keramiek plaquette, die gemaakt is ter gelegenheid van 750 jaar stad.

Alle gevers van harte bedankt voor uw schenkingen. Het is een verrijking van het Herderewich archief en de bibliotheek.

De bibliotheek van Herderewich is gehuisvest in het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, locatie Harderwijk, Havendam 56 te Harderwijk.

De boeken zijn daar in de studiezaal te raadplegen van maandag tot en met donderdag van 14.00 uur tot 17.00 uur

Afscheid redactie Harderwijk reeks

Met ingang van 2007 had de heer J.J.H. Kooiman zijn werkzaamheden als vertegenwoordiger van Herderewich in de redactie van de Harderwijk Reeks neergelegd. Met ingang van november stopt ook de heer J.P.H van Valderen hiermee.

Beide heren hebben vanaf het begin deelgenomen aan het redactiewerk. Vele concepten hebben ze kritisch doorgenomen.

Heel hartelijk bedankt voor uw inzet.

In het huis-aan-huis blad "Kontakt" stond enige tijd geleden - ter gelegenheid van het verschijnen van een nieuwe Galerie - een artikeltje over deze Galerie: "d'Jonge Hond".

Nieuwe galerie op de Vischmarkt: "spraakmakend"!

van de Amsterdamse school, veel baksteen en sierlijke kozijnen".

We lezen: Ze zitten in het meest besproken pandje aan de Vischmarkt in Harderwijk, de één vindt het prachtig, de ander oerlelijk". Daar sluiten de nieuwe galeriehouders op aan met: "En dat is nou precies waar het ook bij kunst om gaat, ondanks de verschillende smaken, moet het spraakmakend zijn".

De krant gaat verder: "Menig toerist en Harderwijker zal minstens een wenkbrauw fronsen bij het binnenlopen via de Vischpoort. Direct in het zicht staat een gerenoveerd pand in de stijl

Bestaande galerie "Meneer de Vries": "smaakmakend"?

voorgevel met die "sierlijke kozijnen", gaat wel wat voorbij aan het zicht op het geheel van het historische karakter van de Vischmarkt.

Over smaak valt niet te twisten en evenmin over goede smaak. Toch menen wij dat het wat te gemakkelijk is om de meningen hieromtrent af te doen met "als het maar **spraakmakend** is". Twee letters vervangend zou ons het begrip "**smaakmakend**" meer aanspreken.

Ons commentaar: "Over smaak valt niet te twisten" is een gezegde dat iedere discussie over smaak bij voorbaat dood slaat. En is dat niet ook zo bij de reactie op de "sierlijke kozijnen" die "prachtig of oerlelijk" worden gevonden? Als ze maar spraakmakend zijn. Ook daarmee wordt ieder meningsverschil bij voorbaat ontkracht. In onze maatschappij is - vaak meer dan ons lief is - al veel nieuws erg spraakmakend. Dat kunst bij uitstek spraakmakend zou moeten zijn en in dit geval vooral in relatie met de

Prachtig én oerlelijk?

Onze oudheidkundige vereniging zet zich onder meer in voor het behoud van het historische karakter van Harderwijk en Hierden. Het historische karakter van de Vischmarkt wordt nu beïnvloed door deze voorgevel met de "sierlijke kozijnen". Op zich kunnen wij de vormgeving van deze kozijnen inderdaad ook best prachtig vinden: een mooi stukje vakwerk. Op veel andere plaatsen zou het niet misstaan. Echter, of deze gevel van dit pand ook passend is in het historische karakter van de Vischmarkt, daarover mogen de meningen wat ons betreft wel degelijk verschillen.

De leden van onze oudheidkundige vereniging onderschrijven het belang van het behoud van het historische karakter van dit fraaie plein in Harderwijk. De redactie is dan ook benieuwd naar de mening van onze leden. Over smaak mag best "getwist worden". **Spraakmakend**, dat is het zeker. **Smaakmakend** en **smaakvol** ook?

Levert de gevel van dit gerenoveerde pand een bijdrage aan het historische karakter van de Vischmarkt of doet het daar juist afbreuk aan?

Laat u ons even uw mening weten?

Excursie 2007 (13 oktober a.s.) Jaap de Groot (excursiecommissie)

“Dat gaat naar DEN BOSCH toe zoete lieve Gerritje”, deze beginregel van een oud liedje is wel heel toepasselijk voor deze najaarsexcursie.

We zijn met de oudheidkundige vereniging van Den Bosch een programma aan het samenstellen waarbij de vestingstad Den Bosch aan het eind van de dag voor u (bijna) geen geheimen meer heeft.

Een hoogtepunt wordt de Sint-Jan kathedraal

De Middeleeuwse Sint-Jan kathedraal is één van de belangrijke bezienswaardigheden van de stad, maar is slechts één van de 500 monumenten die de stad kent. De imposante basiliek geldt als hoogtepunt van de Brabantse gotiek en is één van de rijkst versierde kerken van Nederland.

Binnendieze

De Binnendieze is de naam van het kanalenstelsel onder de stad en dé trots van de Bosschenaren. Onder leiding van de vrijwilligers van de “Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch” gaan we vaartochten maken. Er is een mooie historische plek uitgekozen voor een Brabantse koffietafel!

De bus vertrekt zaterdag 13 oktober om 08.30 uur vanaf de Vondellaan en om 18.00 uur zijn we weer thuis.

De Binnendieze

Kosten van de dagtour inclusief de lunch en koffie onderweg met het befaamde “iets er bij”, € 42,00 per persoon.

Reservering is nu reeds mogelijk.

Bellen naar:

Karel Uittien (0341 - 41 44 31) of

Jaap de Groot (0341 - 42 82 72), of e-mailen naar:

penningmeester@herderewich.nl of

excursie@herderewich.nl

Betaling: op giro 303 61 92 t.n.v. Herderewich te Harderwijk onder vermelding van najaars-excursie of contant in de bus.

Georgius Ripperda en Harderwijk

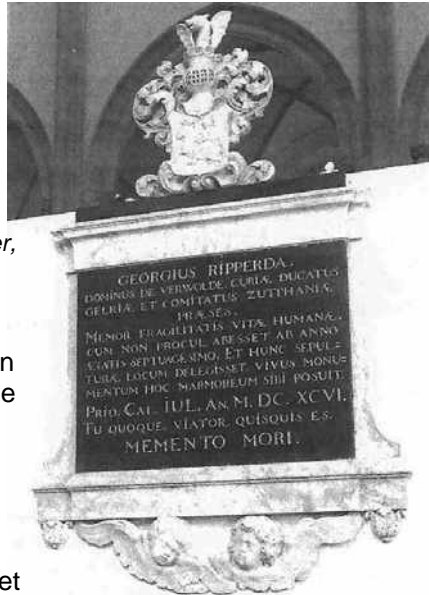
uit: "De Grote- of Eusebiuskerk te Arnhem"

Ingezonden door G. Berends

De Eusebiuskerk te Arnhem heeft, behalve de tombe voor hertog Karel van Gelre, maar weinig monumenten. Slechts 3 epitafen - tegen een wand geplaatste gedenkzerk voor beroemde doden die in een nabij gelegen kelder begraven liggen - hebben de "Slag om Arnhem" overleefd. Eén van die drie is ter nagedachtenis aan Georgius Ripperda.

De vertaling van de Latijnse tekst luidt:

Georgius Ripperda. Heer van Verwolde, President van het Hof van het hertogdom Gelre en de graafschap Zutphen, heeft dit marmeren monument voor zich zelf geplaatst als teken van de broosheid van het menselijk leven, toen hij niet ver af was van zijn zeventigste jaar en deze begraafplaats had uitgekozen op de eerste kalender van Juli 1696. Ook jij voorbijganger, wie je ook bent, gedenk dat je zult sterven.

Georgius Ripperda is omstreeks 1630 geboren als zoon van Peter Vincent van Ripperda tot Vorden en Anna van Eerde tot Beurse. **Hij studeerde in 1648 in Harderwijk** en vertrok later voor een studie in de rechten naar Leiden.

In 1659 werd hij toegelaten tot de ridderschap van Zutphen en benoemd tot richter van de stad Doesburg. Nog in het

zelfde jaar werd hij raadsheer in het Hof van Gelderlanden. In die kwaliteit klom hij op tot president of "Praeses" zoals het opschrift vermeldt.

In 1672 volgde zijn benoeming tot **curator van de Gelderse Hogeschool in Harderwijk, dat hij in 1688 van een dreigende ondergang redde.**

Ripperda overleed in 1702 en werd in de Grote Kerk begraven. Dit jaartal lijkt in tegenspraak met de vermelding 1696 op het wandmonument. Dat wordt in de literatuur ook opgemerkt. Van enige tegenstrijdigheid is evenwel geen sprake als men het Latijnse opschrift goed leest. Ripperda heeft namelijk nog bij zijn leven, toen hij de zeventigjarige leeftijd al bijna had bereikt, het wandmonument alvast laten plaatsen bij de door hem verkozen laatste rustplaats in het hoogkoor. Hoewel daar niets meer van is te zien, is dank zij de registratie van de grafstenen door R. Muschart bekend, dat er bij de epitaaf een brede grafzerk lag, met op de bovenhelft een vierregelig opschrift, dat luidde:

"Dit is den ingank des kelders van Georg Ripperda, heer van Verwolde"

Casparus Jacobus Christianus Reuvers was Nederlands eerste hoogleraar archeologie, in Harderwijk. Bij Koninklijk Besluit van 16 oktober 1815 benoemd tot Hoogleraar Litt. Class. aan het Geldersch Athenaeum.. Zijn universiteit werd opgeheven. Toch eren veel archeologen hem als de grondlegger van de wetenschap van het opgraven.

C.J.C. Reuvers (1793-1834)

De archeologische handboeken en encyclopedieën laten C.J.C. Reuvers (1793-1835) onvermeld. Toch was deze Nederlandse negentiende-eeuwer en niet de Deen Jens Worsaae in 1818 de eerste hoogleraar archeologie ter wereld. Terwijl Worsaae overal de eerste beroepsarcheoloog wordt genoemd, heeft Reuvers het lang moeten doen met enkele informatiepanelen in een parkje in Voorburg. Hier, op het voormalige landgoed Arentsburg, voerde hij tussen 1827 en 1834 de eerste wetenschappelijke opgraving in Nederland uit. Hij wilde vaststellen of achter de duinen de Romeinse stad Forum Hadriani had gelegen. “Ja” luidde zijn conclusie, maar tot een verantwoorde publicatie kwam het niet. Reuvers overleed al in 1835, op 42-jarige leeftijd.

De “Algemeene Konst- en Letterbode” sprak nog wel van een “groot en onherstelbaar verlies”, maar Reuvers en zijn manier van archeologie beoefenen raakten al snel in de vergetelheid. Het zou vijfenzeventig jaar duren voordat er in Nederland weer een archeoloog aan de universiteit werd benoemd. Nog eens ruim zestig jaar later werd het jaarlijkse Nederlandse archeologencongres naar hem genoemd en begon Ayolt Brongers van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek aan zijn missie om Reuvers de (internationale) eer te geven die hem toekwam. Eén keer lukte het hem om in een Engels vakblad vermeld te krijgen dat de Britten “due to bloody ignorance” (door schandelijke onwetendheid, red.) Reuvers nooit op waarde hebben geschat, maar daar bleef het bij.

Pionier

Maar zie, net voordat de pogingen tot internationale erkenning Don Quichote-achtige trekjes begonnen te krijgen, is de laatste twee jaar iets veranderd. Reuvers staat volop in de belangstelling: Dr. J.A. Brongers heeft na dertig jaar eindelijk zijn Reuvers-biografie (Een vroeg begin van de moderne Archeologie, Leven en werken van Cas Reuvers (1793-1835) gepubliceerd; Ruurd Halbertsma van het Rijksmuseum voor Oudheden (RMO) heeft een boek gepubliceerd over Reuvers als archaeologische

pionier; binnenkort opent in Museum Swaensteyn in Voorburg een tentoonstelling over de opgravingen van Forum Hadriani; T .M.Buijendorp doet promotie-onderzoek naar Reuvens' opgraving en gisteren (5-11-2005, red.) bogen negen wetenschappelijke sprekers zich tijdens een symposium in Leiden over de vraag of Reuvens echt de grondlegger van de moderne Nederlandse archeologie was.

In 1834 laat Reuvens, hoogleraar archeologie te Leiden, de eerste wetenschappelijke opgraving in Nijmegen uitvoeren. Reuvens is de heer in het midden op deze tekening

Reuvens was de grondlegger van een heleboel, zou de conclusie van de bijeenkomst kunnen luiden. Een korte opsomming: hij was de eerste directeur van wat nu het Rijksmuseum voor Oudheden is en heeft de basis gelegd voor de Griekse, Romeinse en Egyptische collecties van dat museum. Hij zag in 1822 als één van de eersten in Europa het belang van de ontcijfering van het hiërogliefenschrift door de Fransman Champolion. Met publicaties over oude Egyptische bronnen legde hij daarna de fundamenten voor de Nederlandse Egyptologie. Hij schreef ook de eerste wetenschappelijke publicatie over de Javaanse oudheden en zette de lijnen uit voor verder onderzoek. Hij toonde zich daarbij een groot voorstander van samenwerking tussen disciplines. Alleen door de gecombineerde studie van taal, religie, chronologie, kunstuitingen en gebruiken was het volgens hem mogelijk om oude beschavingen goed te leren kennen.

Van oorsprong was Reuvens jurist, net als zijn vader, die aan het Hof van Cassatie in Parijs was benoemd tijdens de Franse overheersing. Zijn vader had hem bewust van jongs af aan ook een filologische opleiding laten volgen.

Zo kon Reuvens al op zijn tweeëntwintigste een geleerde verhandeling over het Oud-Grieks publiceren, om daarna **hoogleraar aan het Athenaeum in Harderwijk** te worden. Drie jaar later dreigde hij werkloos te worden, toen het Athenaeum werd opgeheven. Maar minister van Onderwijs Falck wilde de talentvolle Reuvens niet voor de wetenschap verloren laten gaan. Falck wist dat Reuvens belangstelling had voor archeologie, dat nog nergens onderwezen werd, en kreeg het voor elkaar dat koning Willem I hem in Leiden tot bijzonder hoogleraar archeologie benoemde. In één moeite door maakte de koning hem ook directeur van het op te richten Museum van Oudheden.

Reuvens had het niet gemakkelijk aan de universiteit. Zijn geleerde collega's zagen de archeologie als een aardig tijdverdrijf voor heren die antiquiteiten verzamelden. Reuvens beschouwde archeologie juist als "de geschiktste wetenschap om het geloof aan de geschreven geschiedenis sterk op de proef te stellen". In zijn ogen hoorde archeologie met sterrenkunde en geologie tot de wetenschappen die nieuwe bronnen van kennis openden. Om zijn vak te propageren gaf hij regelmatig gratis college. Verder sloot hij zich aan bij Antiquiteiten, het eerste populair-wetenschappelijke tijdschrift dat zich sterk maakte voor onderzoek van het oudste Nederlandse verleden.

Reuvens was ook geen kamergeleerde, maar reisde door Nederland om archeologische vindplaatsen vast te leggen en zo de eerste landelijke vondstenregistratie op te zetten.

Dreigen

Zelf opgraven zat er lang niet in. Na veel bidden, smeken en soms dreigen bij het ministerie van Onderwijs kreeg hij het voor elkaar dat hij bij Arentsburg op rijkskosten mocht gaan graven. De koning vroeg zich in de daarop volgende jaren via zijn ambtenaren regelmatig af of ze het geld niet beter konden besteden door antieke vazen of beelden te kopen. Dan wisten ze zeker dat ze waar voor hun geld kregen. En Reuvens dan maar weer uitleggen dat archeologie meer was dan potten en pannen verzamelen. Het ging om het beantwoorden van de wetenschappelijke vraag of Forum Hadriani bij Arentsburg had gelegen. Hij was wel zo slim om er aan toe te voegen dat de opgraving ook interessante vondsten als een bronzen beeld zou kunnen opleveren.

Reuvens beschreef zijn vondsten met de nauwkeurigheid van een modern wetenschapper. Dit is de inhoud van een put die hij onderzocht op het voormalige landgoed Arentsburg.

Vanaf het begin legde hij alles vast in een opgravingsdagboek. Verder huurde hij een tekenaar in die tekeningen maakte van overzichten, opgravingsvlakken en doorsneden, zoals ook moderne archeologen hun opgravingen vastleggen. Hij deed alles zo nauwkeurig dat T.M. Buijtendorp voor zijn proefschrift de opgraving op papier na kon doen.

In 1834 noopte de slechte financiële staat van Nederland om de opgraving te laten stoppen. Reuvens kreeg te horen dat hij nog wel zou mogen reizen en kunstvoorwerpen voor het museum zou mogen kopen, maar opgraven zat er niet meer in. Bij Reuvens knapte er wat, getuige zijn opmerking in het dagboek:

'Holland is niet het enige land waar de wetenschappen moeten onderdoen voor Adel- en Rijkdom”.

Van Internet:

Caspar Reuvens studeerde in Amsterdam en Leiden klassieke letteren, maar voltooide een studie rechten in Parijs. In 1818 werd hij door koning Willem I benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de archeologie aan de Rijksuniversiteit Leiden

Prof. mr. Caspar Jacob Christiaan Reuvens Den Haag, 22 januari 1793 Rotterdam, 26 juli 1835) was buitengewoon hoogleraar in de archeologie aan de Rijksuniversiteit Leiden en eerste directeur van het Rijksmuseum van Oudheden.

*Reuvens studeerde in Amsterdam en Leiden klassieke letteren, maar voltooide een studie rechten in Parijs. In 1815 werd hij hoogleraar in de klassieke letteren te **Harderwijk**. Drie jaar later werd hij door koning Willem I benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de archeologie aan de Rijksuniversiteit Leiden. Daarmee was hij de eerste hoogleraar in de archeologie ter wereld, die zich niet beperkte tot de klassieke wereld, maar ook de pre- en protohistorie van de eigen omgeving onderzocht. Tevens werd Reuvens belast met de oprichting van een groot nationaal oudheidkundig museum, dat vergelijkbaar zou zijn met de grote musea van Parijs, Londen en Berlijn. Het resultaat was het huidige Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Ook begon hij met het verzamelen van papyri.*

Reuvens stierf in 1835 op 42-jarige leeftijd in Rotterdam aan een beroerte. Zijn assistent Dr. Conrad Leemans volgde hem op als directeur van het museum.

De oude Linnaeus (1735-1778) 1

Dr. Jorieke Rutgers

eerste deel van het verslag van de lezing van 23 mei in de Catharinakapel

Linnaeus als Laplander

Sara Lisa

Waarom ging Linnaeus eigenlijk naar Nederland? Hij had hier een belangrijke reden voor: het was namelijk een voorwaarde om te kunnen trouwen. De vader van het meisje waar Linnaeus zijn zinnen op gezet had, stelde deze voorwaarde. Dat meisje was Sara Lisa. Linnaeus had haar leren kennen in het Zweedse stadje Falun, toen zij achttien jaar was en begon naar haar hand te dingen. Linnaeus had een originele versiertruc. Hij verkleedde zich in een heel bijzonder kostuum: klederdracht uit Lapland. Linnaeus had Samische schoenen, een riem, een mes, een Samische vrouwenmuts, winterkleding en een Samische trommel in zijn bezit. Nu zult u zich misschien afvragen hoe Linnaeus aan deze kleding was gekomen. Dit was niet iets dat een mens zou maar in zijn bezit kreeg, zeker niet in de 18e eeuw. Linnaeus had daarvoor een studiereis naar Lapland gemaakt. Hij was toen 25 jaar en studeerde nog geneeskunde. Een onderdeel van de geneeskunde was destijds de botanie of plantenkunde. Planten dienden immers als grondstoffen voor medicijnen, en Linnaeus was, te paard, naar het woeste, verre en nog vrijwel onbekende Lapland getrokken om er de plantensoorten in kaart te brengen. Hij werd gesponsord door de universiteit van Uppsala en de Wetenschapssociëteit. In Zweden werd gehoopt dat hij, behalve nieuwe, genezende plantensoorten, ook nog mineralen zou vinden. Bovendien was men geïnteresseerd in het leven van die wonderlijke Samische mensen, de Lappen. Zweden was in die tijd een arm landbouwwand en alles dat haar rijker kon maken, werd met beide handen aangegrepen.

Linnaeus maakte in Lapland kennis met de plaatselijke bevolking, de Samen (de naam Lappen is daar een scheldwoord.red.) Hij was erg onder de indruk hoe deze mensen in harmonie met de natuur leefden en hij maakte tekeningen van de rituelen en gewoonten van die mensen. De levensgewoonten van de Samen zouden later ook dikwijls in Linnaeus doktersadviezen terugkomen, zoals bijvoorbeeld het dragen van loszittende kleding, het veel buiten zijn en bewegen, en het drinken van helder water.

Linnaeus schafte Samische voorwerpen en klederdracht aan. In vol ornaat probeerde hij indruk te maken op Sara Lisa, iets dat ongetwijfeld gelukt is. Boze tongen beweren ook wel dat dit kostuum zijn geringe lengte moest compenseren. Linnaeus was namelijk erg klein van stuk, hij was slechts 1,54 meter. Zelfs in zijn tijd was dat klein.

De vader van Sara Lisa was niet onder de indruk en eiste dat Linnaeus eerst zou promoveren in de Geneeskunde. Omdat dit niet mogelijk was in Zweden in die tijd, vertrok Linnaeus naar Nederland, destijds het land van wetenschap, publicaties en internationale contacten. In Nederland trad Linnaeus ook vaak op in dit kostuum. Hij vertelde andere wetenschappers over zijn ervaringen in Lapland, trommelde enthousiast op zijn Samische trommel en probeerde zelfs Samische volksliederen te zingen. Dit trommelen deed hij overigens niet op een juiste manier. Hij trommelde met twee stokken, iets dat de Samen nooit deden. Over de kwaliteit van de volksliederen durf ik weinig te zeggen, maar ik kan me niet voorstellen dat hij daar uitzonderlijk bedreven in is geweest. Als Linnaeus iets niet was, was het muzikaal. Hij interesseerde zich over het algemeen ook niet in het minst voor muziek, behalve als het vogelgezang of het gesjirp van krekels was. Maar hij maakte wel indruk en wist de aandacht van andere wetenschappers te trekken.

Linnaeus promoveerde in Harderwijk. Hier bevond zich destijds een kleine universiteit, die erom bekend stond dat je er snel en goedkoop een doctorsgraad kon behalen. De hele examenprocedure kon in een week afgehandeld worden en in Leiden zong men ook wel: "Harderwijk is een stad van negotie, men verkoopt er bokking, blauwbessen en bullen van promotie". Tussen de universiteit van Leiden en Harderwijk bestond nogal wat rivaliteit. Omdat de universiteit in Harderwijk erg klein was en slechts bedoeld was voor promovendi, was het daar erg goedkoop. Wat overigens niet wil zeggen dat de kwaliteit niet goed was. Veel wetenschappers, die in Leiden gestudeerd hadden gingen dan toch promoveren in Harderwijk, wat in Leiden natuurlijk niet gewaardeerd werd.

Linnaeus leverde in Harderwijk zijn proefschrift over malariakoorts in. Dit had hij al in Zweden geschreven. Malariakoorts kwam veel voor in Zweden, maar aan het begin van de 18e eeuw wist men nog niet hoe de koorts veroorzaakt werd. Linnaeus had daar een nieuwe theorie over. De koorts kwam namelijk veel voor in gebieden waar kleigrond aanwezig was. Linnaeus dacht daarom dat het kleideeltjes in het drinkwater waren die de ziekte veroorzaakten. Hij vermoedde dat de kleideeltjes vast bleven zitten in de bloedvaten. Het lichaam probeerde de deeltjes dan uit te stoten door hard te zweten, zo dacht Linnaeus. De examinator en rector van de universiteit, Johannes de Gorter, gaf toestemming om het proefschrift te laten drukken en zo werd Linnaeus op 28-jarige leeftijd doctor in de geneeskunde.

Het is overigens erg interessant om Linnaeus' doktersadviezen te lezen. Om sommige adviezen zullen we nu lachen, maar verbazingwekkend veel tips komen erg overeen met onze huidige ideeën; bijvoorbeeld: wees matig met alcohol en koffie en rook niet.

Linnaeus hield zich zelf niet altijd aan zijn eigen voorschriften. Zo rookte hij dikwijls een pijpje tabak. Zijn excuus hiervoor was dat hij vaak last had van kiespijn en het roken de pijn verlichtte.

Wat betreft alcohol was hij wel consequent: hij vermeed het drinken van brandewijn, waar zoveel andere Zweden een zwak voor hadden. Alleen bij heel speciale, feestelijke gelegenheden dronk hij een glaasje mee.

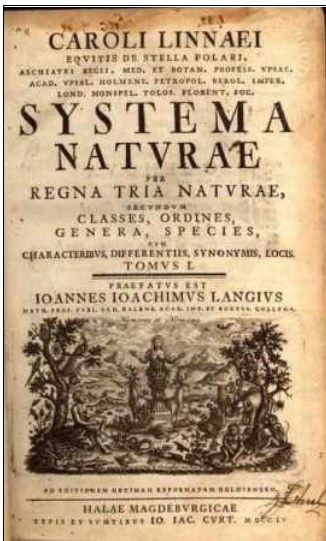

Johannes de Gorter (1689-1762)

Hoewel Linnaeus in slechts één week promoveerde, bleef hij veel langer in Nederland: maar liefst drie jaar. Hij raakte namelijk al snel bevriend met een aantal invloedrijke wetenschappers die hem financieel steunden en hem hielpen bij het publiceren van zijn werken.

Ik wil nu kort een aantal belangrijke contacten die Linnaeus had langslopen.

Een belangrijke vriend en raadgever was de vooraanstaande arts en botanist Johan Frederik Gronovius. Gronovius had economisch een zeer goede positie en kon een relaxed leventje leiden als natuurwetenschappelijk amateur. Hij verzamelde boeken, plantensoorten, dieren en stenen, hij onderhield een uitgebreide correspondentie met buitenlandse geleerden. Ook stak hij veel tijd in de omgang met zijn Nederlandse vrienden. Gronovius was een zeer gastvrij persoon en had zijn deur altijd voor andere wetenschappers openstaan.

Het levenswerk van Linnaeus

Gronovius sponsorde Linnaeus bij het publiceren van zijn manuscript van *Systema naturae*, dat een ordeningsstelsel beschreef dat geschikt was voor zowel planten, dieren als mineralen. *Systema naturae* kwam uit in 1735 en was één van de belangrijkste publicaties van Linnaeus. Het boek heeft vele herdrukken gekend. De eerste editie bestond uit slechts 11 pagina's, maar bij iedere herdruk kwamen er weer nieuwe bladzijden bij. *Systema naturae* was het levenswerk van Linnaeus, waar hij tot op hoge leeftijd aan bleef werken. De laatste editie, dat was de dertiende editie, die uitkwam in 1770, telde maar liefst drieduizend pagina's! Het was ook een werk dat in principe nooit af was. Steeds weer werden er nieuwe soorten planten, dieren en mineralen ontdekt. Als dank voor de financiële ondersteuning vernoemde Linnaeus een plant naar Gronovius: Gronovia. Dus hoewel Linnaeus bijna geen geld had, kon hij toch iets bieden: hij bewees zijn vriend een dienst door deze eervolle vernoeming.

Gronovius hielp Linnaeus om in contact te komen met de wereldberoemde arts Herman Boerhaave. Naast arts was deze man docent in de medicijnen, scheikunde en botanist. Boerhaave was een groot liefhebber van bomen. Hij stond er om bekend dat hij, als hij langs een oude boom liep, altijd even zijn hoed afnam, uit respect voor de genezende eigenschappen van die boom. In Oud-Poelgeest had Boerhaave een arboretum, dat wil zegen: een wetenschappelijke verzameling van aangeplante boomsoorten. Boerhaave leefde in de veronderstelling dat er op zijn landgoed een unieke, nog onbeschreven boom groeide. Linnaeus, die bij hem op bezoek was, herkende deze boom vrijwel meteen als een Meelbes, een in Noord Europa niet zo uitzonderlijk gewas, en vertelde dat de boom beschreven stond in het boek *Botanicon Parisiense* van de Franse wetenschapper Vaillant. Boerhaave geloofde Linnaeus aanvankelijk niet en liet het boek ophalen uit zijn bibliotheek. Toen bleek dat Linnaeus gelijk had, had hij Boerhaave's respect gewonnen. De twee werden goede vrienden.

Toen Linnaeus in Nederland verbleef zat hij voortdurend in geldproblemen. Hij was met slechts een kleine geldbuidel vertrokken naar Nederland, en het geld begon op te raken. Hij maakte plannen om weer terug te gaan naar Zweden. Maar Boerhaave en Gronovius wilden daar niets over horen. Boerhaave stelde zelfs voor dat Linnaeus op zijn kosten een studiereis naar de Kaap en Amerika zou maken en daar plantensoorten zou verzamelen. Bij terugkomst zou hij dan aangesteld worden als professor aan de universiteit in Leiden. Maar Linnaeus wilde niet. Hij verklaarde dat een dergelijk heet klimaat ondraaglijk zou zijn voor een persoon die uit een Noordelijk land als Zweden kwam. Diep in zijn hart was Linnaeus ook geen reiziger. Toen hij terugkeerde uit Nederland heeft hij daarna Zweden nooit meer verlaten, maar maakte alleen nog een aantal reizen in Zweedse provincies. Wel stuurde hij zijn leerlingen de hele wereld over, wat overigens niet altijd goed ging: velen vonden de dood in dergelijke afgelegen gebieden, waar ziekten als de pest en malaria heersten, rovers op de loer lagen en de hitte ondraaglijk kon zijn.

Toen spoorde Boerhaave hem aan om bij de wetenschapper Burman langs te gaan in Amsterdam. Burman was een briljante botanist en natuurhistoricus, die slechts een jaar ouder was dan Linnaeus. Hij stond echter een stuk hoger op de sociale ladder. Burman was al op 21-jarige leeftijd benoemd tot professor in de botanie en als hoofd van de Amsterdamse Hortus. Boerhaave schreef speciaal voor deze gelegenheid een introductiebrief, zodat Linnaeus er zeker van kon zijn dat hij met open armen ontvangen zou worden. Deze ontmoeting met Burman verliep inderdaad erg gunstig voor Linnaeus. Burman stelde namelijk voor dat Linnaeus bij hem zou blijven om mee te werken aan een flora over plantensoorten op Ceylon, het tegenwoordige Sri Lanka. In ruil zou Linnaeus een dak boven zijn hoofd, dagelijkse maaltijden, en een werkkamer krijgen. Linnaeus stemde hiermee in en zij spraken af dat hij gedurende de winter zou blijven. Het zou echter anders lopen.

George Clifford (1685-1760)

In Burmans' huis ontmoette Linnaeus de man die zijn grootste weldoener zou worden: de rijke koopman en bankier George Clifford. Clifford was een enthousiast tuinier en zoöloog en had een beroemde tuin en menagerie op de Hartekamp. De Hartekamp ligt tussen Haarlem en Leiden. Linnaeus bezocht, samen met Burman, op 13 augustus 1735 de Hartekamp. Dit bezoek overtrof al zijn verwachtingen. In de tuin waren de kleurrijkste bloembedden, prachtige beelden, kunstmatige bergen, vijvers en dammen en in de menagerie waren o.a. tijgers, apen, Afrikaanse zwijnen, Indische herten, allerlei soorten vogels en wilde honden. Maar het meest verwonderd was Linnaeus over de broeikassen. Daar zag hij zoveel soorten planten, dat hij zich bijna begon af te vragen in welk werelddeel hij terecht gekomen was. Zo waren er o.a. soorten uit Spanje, Sicilië, Griekenland, Azië, Amerika en Afrika. Linnaeus zag verschillende soorten cactussen, orchideeën, magnolia, kalebasbomen en peperplanten.

Toen Linnaeus dit allemaal zag, had hij nog slechts één wens: Hier te mogen werken. Maar Linnaeus wilde hier niet zelf om vragen. Hij vroeg zijn oude vriend en raadgever Gronovius om de bemiddelen. Gronovius deed dit met veel tact. Hij stel-

de Clifford voor Linnaeus in dienst te nemen, en deed alsof het zijn idee was en Linnaeus nog in onwetendheid over dit plan verkeerde. Clifford raakte enthousiast en stelde Linnaeus voor om bij hem in dienst te treden als lijfarts en als beheerder van de botanische en zoölogische tuin. Er was echter een probleem: Burman. Linnaeus had Burman immers beloofd voor hem te werken en toen Burman van het voorstel hoorde was hij verre van enthousiast. Gelukkig werd dit dilemma op een vreedzame wijze opgelost. Tijdens een bezoek van Burman en Linnaeus aan de Hartekamp gaf Clifford de beide heren een rondleiding in de bibliotheek. Daar zag Burman een kostbaar boek dat hij nog nooit eerder had gezien: het tweede deel van Hans Sloane's *Natural History of Jamaica* (1725). Clifford merkte dat Burman belangstelling had voor het boek en beloofde hem het boek te schenken als hij Linnaeus liet gaan. Burman ging hiermee akkoord en Linnaeus verhuisde naar de Hartekamp. Hij was verkocht voor een boek.

De Hartekamp van George Clifford

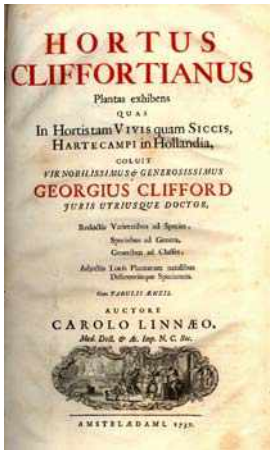
Burman en Linnaeus bleven elkaar veel schrijven, dit was een briefwisseling die levenslang zou voortduren. Ook Gronovius en Linnaeus schreven elkaar dikwijls toen Linnaeus op de Hartekamp woonde. Met de trekschuit duurde het ongeveer vier uur voor een brief over was van Leiden naar de Hartekamp. Van september 1735 tot oktober 1737 woonde en werkte Linnaeus op de Hartekamp en leefde er, zoals hij het zelf uitdrukte, "als een prins". Hij had een prachtig logement en toegang tot de heerlijke tuinen en oranje-rieën. Hij kon onbepert rondneuzen in Clifford's indrukwekkende botanische bibliotheek en had bovendien de vrijheid om ontbrekende boeken aan te schaffen. Linnaeus was buitengewoon actief op de Hartekamp. Naast zijn dagelijkse taken als beheerder, die bestonden uit het catalogiseren van de planten uit de tuin en kas, het verzorgen van het herbarium en de bibliotheek en het verwerven van nieuwe

planten, voltooide hij zijn *Systema Naturae*, *Fundamenta botanica*, *Generera plantarum* en *Flora Lapponica*, schreef en publiceerde *Critica Botanica* en **het prachtwerk Hortus Cliffortianus**. Het jaar 1737 moet één van de meest intensieve jaren uit het leven van Linnaeus zijn geweest.

Op de Hartekamp vond een bijzonderheid plaats die Linnaeus roem nog verder versterkte. In één van de broeikassen van Clifford groeide een bananenboom (*Musa paradisiaca*), ook wel pisang genoemd. Deze boomsoort groeide ondermeer in India. Linnaeus slaagde erin deze plant te doen bloeien en zelfs ook vrucht te doen dragen. Dit was in die tijd opzien-barend. Nog nooit eerder was dit iemand in Nederland gelukt. Het bloeien van de bananenboom was eerder alleen voorgekomen in enkele vorstelijke tuinen in onder andere Wenen en Leipzig. Linnaeus en

Clifford's kundige tuinman Dietrich Nietzel bewerkstelligden dit mirakel door de pisang in vette aarde te planten, zij gaven de boom gedurende enkele weken geen water en overspoelden de Musa daarna met warme douches. Linnaeus probeerde op deze manier een tropische regenbui na te bootsen. De werkwijze had effect en Linnaeus bracht zijn vrienden op de hoogte van het wonder. Al snel verzamelden vele vooraanstaande botanisten zich in de Hartekamp. Burman kwam langs, Boerhaave bracht een bezoek, net als Gronovius en vele andere belangrijke heren. De banaan was in die tijd ook meer dan een exotische vrucht. In de 18e eeuw speculeerden wetenschappers of de banaan misschien de verboden vrucht in het Paradijs was geweest en of de naaktheid van Adam en Eva mogelijk met pisangbladeren werd bedekt.

Aan het prachtwerk Hortus Cliffortianus, ook uit het jaar 1737, wil ik nog enige aandacht schenken. Dit werk omvatte een gedetailleerd overzicht van alle planten in de tuin van Clifford. De illustraties werden gemaakt door de beroemde Duitse bloemenschilder Georg Dionys Ehret en de bekende anatomisch tekenaar Jan Wandelaar. Het prachtig geïllustreerde titelblad werd gemaakt door Wandelaar. Deze illustratie werd uitgevoerd in de allegorische stijl van de barok aan de hand van antieke voorbeelden en thema's. Op de afbeelding is bijvoorbeeld een voetstuk te zien, met daarop de tekst "Hortus Cliffortianus". Om deze tekst zien we een slang die zijn eigen staartpunt in de bek neemt, een gebruikelijk thema in die tijd, dat oneindigheid symboliseert. Hoe "oneindig" zo iets is valt nog te bezien, maar "De Hartekamp" bestaat nog steeds, maar is tegenwoordig een wooncentrum voor verstandelijk gehandicapten. De centrale figuur, te identificeren met de natuurgodin Cybele, zit op twee leeuwen.

In haar handen heeft ze twee sleutels. Deze sleutels verwijzen naar haar recht om de tuin te openen en af te sluiten en daarmee naar haar kennis over de plantensoorten. Rechts van haar staat Apollo die de godin ontsluit. Het gezicht van Apollo vertoont overeenkomsten met dat van Linnaeus. Linnaeus werd zo indirect neergezet als degene die de kennis bezat over de plantensoorten. Onder Apollo ligt een draak. Ook dit was in de tijd van Linnaeus een duidelijke toespeling: Linnaeus had namelijk een draakachtig reptiel met zeven hoofden van een verzamelaar in Hamburg als nep afgedaan. In de 18e eeuw was het een rage om curiosa uit de natuur te verzamelen. Dergelijke bijzonderheden werden dikwijls duur verkocht. Van sommige voorwerpen was niet zeker te weten of zij echt waren of in elkaar gezet door een handige knutselaar.

Kort nadat Linnaeus naar de Hartekamp verhuisd was, bezocht een botanische tekenaar Clifford. Zijn naam was Georg Dionys Ehret (1708-1770). Deze tekenaar had al verscheidene grote opdrachten voor verschillende opdrachtgevers in Frankrijk en Engeland uitgevoerd. Ehret toonde Clifford zijn tekeningen waar Linnaeus bij was en hij en Linnaeus werden al snel vrienden. Ehret zou een jaar blijven en werkte samen met Linnaeus. Enthousiast toonde Linnaeus hem zijn nieuwe seksuele systeem. Dit systeem verdeelt het plantenrijk in 24 klassen, op basis van het aantal

Voorafgaand aan de lezing werd Linnaeus door HERDEREWICH herdacht met een krans, die onder grote belangstelling, door wethouder Henk Schipper aan de toren werd gehangen.

Een aantal leden volgt de halsbrekende toeren van onze wethouder

De zaal stroomt vol met "Linnaeus geïnteresseerden"

Geanimeerd gesprek tijdens de pauze 23

Dat Harderwijk tijdens de Eerste Wereldoorlog een interneringskamp had voor Belgische militairen is algemeen bekend. Maar waar dat precies lag, dat er ook burgerkampen waren, dat officieren ingekwartierd werden bij particulieren, dat er een beroemde wielervebaan was, een theater groter dan van de stad Harderwijk en een eigen drukkerij, etc. is minder bekend.

Volgend jaar is het 90 jaar geleden dat de Belgen weer huiswaarts togen. Ter gelegenheid van dat lustrum wil het Streekarchivariaat in samenwerking met het Stadsmuseum een tentoonstelling inrichten over het Belgenkamp en wat daar mee samenhang .

Een werkgroep van vrijwilligers is in het archief al geruime tijd bezig om de persoonsgegevens van duizenden geïnterneerden te digitaliseren.

Ongetwijfeld zullen er in Harderwijk particulieren zijn die over souvenirs beschikken die aan dat kamp herinneren. Wellicht zijn zij bereid om die beschikbaar te stellen voor die expositie. Schroom dan niet om contact op te nemen met Karel Uittien, 0341 - 41 44 31

Een redactioneel artikel uit het kampblad INTER-NOS-REVUE Heidekamp (15 januari 1917)

Tusschen de dichte berken van den grooten grintweg van de stad naar het Interneeringskamp en eene lommerijke beukendreef ligt het Belgische dorp "Heidekamp" op 15 minuten gaans van Harderwijk-station, 96 huisgezinnen wonen er in 5 barakken met elk 20 kamers, die zoo gerieflijk en gezond mogelijk zijn ingericht. Die kamers en al de overige gebouwen zijn electrisch verlicht tot 's avonds 10½ uur. Het geheel der gebouwen vormt een groot vierkant met groote koer midden in. Buiten het Kamp, op de heide, is een ruime speelplaats ingericht voor de Belgische kinderen.

Aan den ingang staat de school, waar ongeveer 140 kinderen onderricht ont-

vangen in drie verschillende klassen, die weliswaar zonder pracht zijn, doch goed verlicht en verlucht en voorzien van het noodige materiaal. In de eetzaal der school krijgen elken middag al de kinderen soep of pap en geboterd brood, dank aan het Belgisch Steuncomiteit van Harderwijk. Verscheidene vrouwen van "Heidekamp" verdienen een aardig duitje met het wasschen voor geïnterneerden. Midden in de de groote koer heeft de welwillende overheid een waschlokaal met drooghal doen aanbrengen, dat ter beschikking staat van al de bewoners, alle werkdagen van 7 uur tot 10 uur v.m. Drie groote fornuizen geven voortdurend kosteloos warm water. Een geïnterneerde is aangesteld om op de vuren te passen en om de vrouwen te helpen.

Even als in het Interneeringskamp zijn hier overal bloemenparken aangelegd die aan het dorp een vriendelijk en aangenaam uiterlijk geven. Elk draagt zorg voor het bloementuintje aan zijne woning; de mooiste uitslagen worden met prijzen bekroond.

In den Kampwinkel, die open is van 7½ tot 1 uur en van 3 tot 7 uur, kunnen de huismoeders al het noodige bekomen tegen voordeelige prijzen. Achter het Kamp lagen vroeger ongeveer 90 aren dorre heide; daar hebben geïnterneerden, onder de leiding van den heer Bisiaux, oud-leerling van Vilvoorde, thans leeraar aan de werkschool van het Interneeringskamp, een moestuin aangelegd, die gansch het dorp voorziet van mooie en goedkoope groenten. Geen plaatsje gaat er verloren, en alles is er op de modernste wijze bewerkt.

Aan den overkant van den grintweg zijn de barakken opgetimmerd der uit Oldebroek overgebrachte Belgische huisgezinnen; daar staat ook het gasthuis, waar de zieken van het dorp in opgenomen worden, en waar dagelijks een geneesheer consultatie houdt. In eene luchtige goed verlichte naaischool leeren ongeveer 80 vrouwen, dagelijks van 9 tot 12 uur en van 1½ tot 4 uur alle nieuw- en verstelwerk; zij ontvangen eene kleine vergoeding in geld en kleedingstukken. Het badlokaal van "Heidekamp" is eene moderne inrichting, die gratis ten dienste staat; van de bewoners; de mannen en kinderen gaan op bepaalde dagen; de vrouwen mogen baden wanneer zij het goedvinden of wanneer hunne bezigheden het toelaten.

Een geïnterneerd architect, de heer Poupée, heeft het toezicht over aanbouw- en verstellingswerken in "Heidekamp; drie timmerlieden heeft hij ter zijner beschikking.

Gansch het dorp is een toonbeeld van zindelijkheid en goede orde. Mejuffrouw Jolmer zuster-opzichteres en Adjudant Romijn opzichter verdienen ten volle den lof waarmede de bewoners over hen spreken. Een tiental corveërs zorgt voor de zindelijkheid buiten de barakken. Eene brandwacht, bestaande uit een Sergeant, 1 Korporaal en 6 mannen, doet bestendig dienst.

Verscheidene vrouwen van "Heidekamp" volgen regelmatig de fransche lessen; een practische leergang voor verstelwerk wordt gegeven door Mejjuffrouw Bertha Bonting van Harderwijk,

De Eerwaarde Heer Vael, R. K. priester, leest elken Zondag te 11 uur mis in den kinderrefectoire. Daar die plaats te klein is, denkt men er aan eerstdaags een kerkje te bouwen.

Kapitein Amesz, Adjudant van Generaal Jhr. de Lannooy, Ct Van het interneringsdepot, houdt dagelijks te 9½ uur v.m. rapport; dan kunnen klachten en verzoeken ingediend worden.

Voor de bewoners van "Heidekamp" is de oorlog minder hard geworden; wanneer de vrede zal gekomen zijn en zij weer hunne geliefkoosde woonplaats zullen betrokken hebben, zullen zij nog dikwijls met dank terugdenken aan hunne weldoeners in Holland".

Panoramafoto uit "Inter-Nos-Revue" van het Heidekamp

Noot van de redactie:

Gehuwde geïnterneerden genoten speciale gunsten: hun gezinnen mochten zich in de omgeving van de kampen vestigen en de gehuwde geïnterneerden kregen verlof hen regelmatig te bezoeken. Tengevolge van de kamernood die daardoor ontstond kwamen er klachten binnen over de hoge kamerhuren.

Door de slechter wordende economische omstandigheden geraakten ook steeds meer vrouwen van geïnterneerden zonder inkomsten waardoor opname in een vluchtoord steeds dreigend op de achtergrond aanwezig was. Om dit probleem op te lossen werden zeven gezinsdorpen of vrouwendorpen gebouwd. Bij Harderwijk waren dat "Leopolds'Dorp" en "Heidekamp"

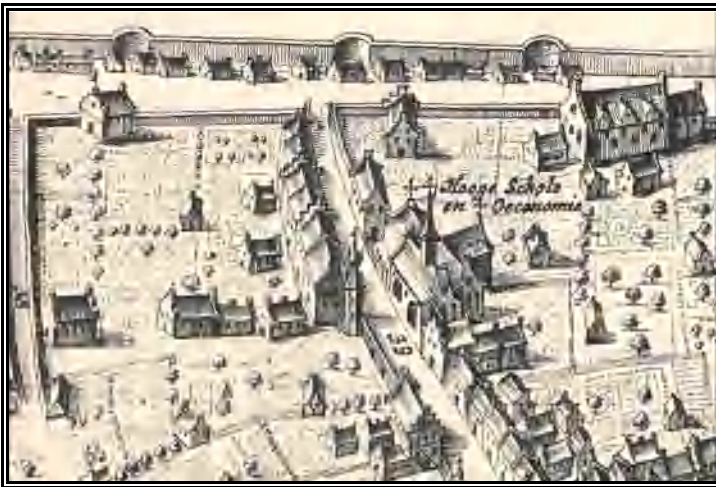
“Geschiedenis der Christelijke Kerk in Nederland” in taferelen (2)

B. ter Haar

een artikel uit 1864, ingezonden door ons lid ds. T.A. Eijsenga

Blik op hare uitwendige lotgevallen en inwendige gesteldheid (1648-1795)

“Onder de gunstigste vooruitzichten werden aan de pas gestichte Hoogeschool de academische lessen geopend. Het getal der ingeschrevene studenten, dat in het eerste jaar niet minder dan honderdvier en twintig bedroeg, overtrof zelfs de stoutste verwachting. Groot was onder de nieuw aangekomenen het getal van hen, die hier hunne opleiding tot de evangeliedienst kwamen zoeken. Even als elders was ook te **Harderwijk**, in den aanvang, de godgeleerde faculteit eenigermate de bevoorregte onder hare zusters, ten blijke dat met de oprichting dezer Hoogeschool, nevens de verspreiding van het licht der wetenschap, toch ook hoofdzakelijk de bloei en het heil der Kerk en de instandhouding der zuivere Gereformeerde religie waren bedoeld geworden.

Fragment van de academie en omgeving. Nic. Geelkercken (1639)

Aan twee hoogleeraren werd het onderwijs in de godgeleerdheid opgedragen, waarvan de één in de regel den titel van professor primartius droeg en ook als akademieprediker had op te treden en de ander - daar de beperktheid van geldmiddelen nog niet de oprichting van een afzonderlijken leerstoel voor de Oostersche taal en letterkunde gedoogde - zich doorgaans mede het onderwijs in de Heebreeuwsche taal zag toevertrouwd.

Om een hoewel vlugtig, toch enigzins volledig overzicht van hare geschiedenis te erlangen, en daarna des te beter de beteekenis van haar bestaan voor de vaderlandsche Kerk en godgeleerde wetenschap te kunnen beoordeelen, dient hier met een woord van van enkele hoogleeraren gewaagd te worden, wier optreding nog in het vorige tijdvak valt”.

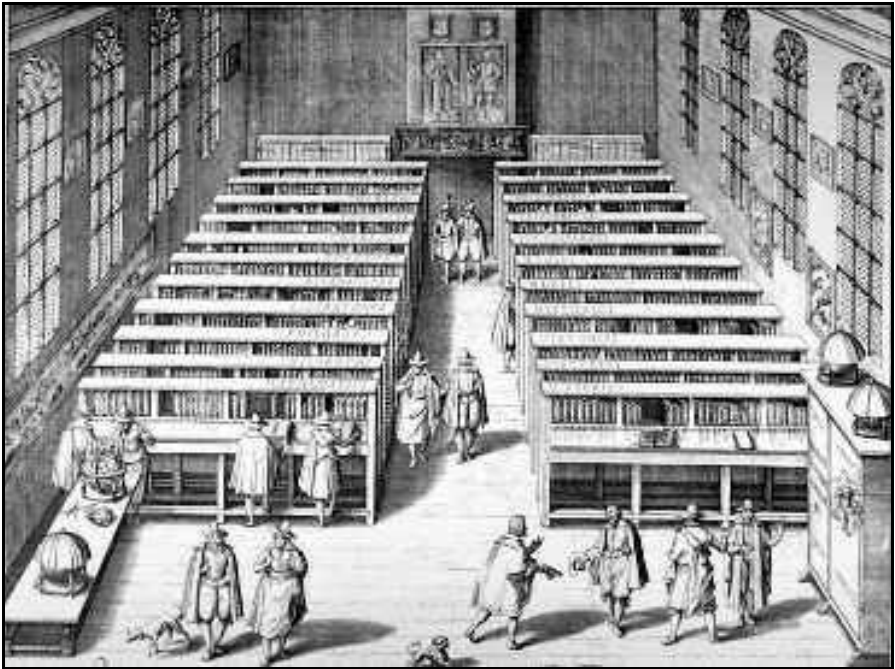
“De eerste hoogleeraar in de godgeleerdheid (in den jare 1601 met die waardigheid bekleed) was Anthonius Thysius, te Antwerpen geboren, die te Genève als leerling aan de voeten van den beroemden Beza had gezeten, te Heidelberg met Gomarus in nauwe vriendschapsbetrekking was getreden, maar evenzeer het goede in Arminius waardeerde, en zijnen roem van zelfstandig en onafhankelijk godgeleerde, zoowel gedurende de achttien jaren, die hij te **Harderwijk** doorbragt, als later te Leiden, gehandhaafd heeft. Zijn opvolger was l'Empereur van Oppyck, die als godgeleerde hem geenszins evenaarde, maar in Oostersche taalkennis hem overtrof, en, mede naar Leiden vertrokken zijnde, in Hendrik van Diest zijnen opvolger vond. Kenmerkte zich de laatstgenoemde, even als zijne beide voorgangers, door een' onbekrompen en vredelievenden geest, deze lofspraak komt minder ten goede aan Johannes Kloppenburg, die de vier jaren welke hij te **Harderwijk** vertoefde, even als elders, in gestadigen strijd en onrust sleet, en kort vóórdat de **Geldersche Hoogeschool** als zoo danig hare plegtige inwijding ontving, door den bovengenoemden Johan Valckenier was vervangen”.

“Bij de inzage van de lijst der hoogleeraren, die in de zeventiende eeuw aan de **Geldersche Hoogeschool** hun licht lieten schijnen, staan wij verbaasd over het groot aantal vreemdelingen, die uit Noord-Duitschland herwaarts zijn gekomen. Bovenal was Bremen eene vruchtbare moeder van Geldersche professoren. Was deze zoo belangrijke handel stad vroeger geheel door de pogingen van Nederlanders, en daaronder van twee Noord-Nederlanders¹, voor de zaak der Hervorming gewonnen: zij heeft zich van de schuld der dankbaarheid, welke deswege geacht kon worden op haar te rusten, ruim gekweten, door het licht, dat zij met verschillende straalbreking heinde en ver verspreid heeft, ook herwaarts te doen uitgaan, hetwelk op onze vaderlandsche Hoogescholen, hoog op den kandelaar geplaatst, gedurende geruimen tijd met weldadigen glans heeft geschenen. Gelijk de beroemde Cocceius dáár het eerste levenslicht had aanschouwd, zoo waren ook twee der vroegste hoogleeraren, die te **Harderwijk** den leerstoel der godgeleerdheid tot sieraad strekten, beiden te Bremen geboren: Henricus Flocitenius, eerst een warm voorstander, later een bestrijder der leerstellingen van Cocceius, die na een veeljarig verblijf hier te lande naar zijne vaderstad terugkeerde, en Michiel Wolferdus, die weggerukt werd door eenen vroegtijdigen dood. Gelijk de laatstgenoemde zich tegen de wijsbegeerte van Cartesius verklaarde, zoo deed ook Gisbertus van Isendoorn (geb. te Ede en voormalig kweekeling der Veluwsche school, die in het vak der wijsbegeerte eene vermaardheid verworven had, welke den roem van de meesten zijner ambtgenooten overschaduwde, zich als een standvastigen bestrijder van Cartesius kennen maar in weerwil van dien tegenstand had de zeventiende eeuw nog niet haren loop voleind, of de Cartesiaansche leeringen en gevoelens, ook hier doorgedrongen, hadden reeds van meer dan éenen leerstoel der Geldersche Hoogeschool krachtige aanbeveling en verdediging gevonden.

Zoo helder en onbewolkt als de toekomst voor de jeugdige Hoogeschool, bij hare inhuldiging, scheen, zoo spoedig verduisterde zich de hemel en eerlang was de geheele gezigtseinder met donkere en onheilspellende wolken overdekt. Het jaar 1672, in de geschiedenis onzes vaderlands, wegens den inval der Franschen en Munsterschen, met zulk eene zwarte kool geteekend, was inzonderheid noodlottig voor Harderwijk en dreigde de pas gevestigde Hoogeschool met eene geheele

ontbinding. Nauwelijks was het zegevierende Fransche leger den Rijn overgetrokken, of zijne benden overstroonden de Veluwe, en een deel daarvan rigtte zich ook naar Harderwijk. De schrik, die den bewoners van dit gewest om het hart geslagen was, verlamde en vernietigde elken tegenstand, en dezelfde stad, die zich vroeger zoo manmoedig tegen den Spanjaard had verweerd, viel nu, schier zonder slag of stoot, den overmoedigen vijand in handen.

De hoogleeraar in de godgeleerdheid, Wilhelmus Wilhelmus had juist met zijne gade en kinderen een schip beklommen, om de stad, die hij nimmer zou wederzien, van de zeezijde te verlaten, toen de vijand van de landzijde de voor hem geopende poorten binnenstormde. Nog andere hoogleeraren waren gelijktijdig met hem voortvlugtig. Zelfs wat gestrenge berisping verdient, hadden vele predikanten, hier en in den omtrek, bij de nadering des vijands, hunne gemeenten verlaten.

Een universiteits-bibliotheek

De akademische boekerij, als een brandhout uit het vuur gered, was naar elders vervoerd; maar het gebouw, voor het geven der lessen bestemd, stond, nadat het Fransche bestuur hier zijn zetel had opgeslagen, tot groote ergernis der Hervormden, in eene Roomsche kerk herschapen te worden. Behoeft het gezegd te worden, dat het akademisch onderwijs, onder den heilloozen invloed van zulke gebeurtenissen en omstandigheden, gestremd bleef, en kan het ons verwondering baren, dat wij geenerlei sporen vinden, dat er eenige inschrijving van nieuwaangekomene studenten (wier getal reeds in het vorige jaar tot een klein cijfer was gedaald) in den nazomer van dit noodlottig jaar heeft plaats gehad?

En werkelijk scheen hiermede aan de Geldersche Hoogeschool, reeds zoo kort na hare stichting, eene hartewond geslagen te zijn, welke haar veroordeelde om langzaam dood te bloeden, of waarvan zij kwalijk geheel zou kunnen hersteld en genezen worden. Immers, de rampen, die nu en in het eerstvolgende tijdsgewricht haar troffen, beperkten zich niet tot de onheilen, welke de krijg met al zijne verschrikking met zich voerde. Ook de levensbron, waaruit zij krachten en voedsel zoog, de jaarlijksche toelage der drie Geldersche kwartieren, haar bij besluit der algemeene Staten toegezegd en verzekerd, had opgehouden te vloeien. Voor een deel kan deze weigering hare verklaring en verschooning vinden in den nood en ongunstigen toestand der tijden, waardoor algemeene verarming was te weeg gebragt. Maar voor een deel waren hierbij ook inwendige tweedragt en onedele naijver in het spel. Met doordrijving van het vroeger ontworpen plan, om de apostolische school tot eene Doorluchtige School te verheffen, had Nijmegen de ondersteunende hand teruggetrokken en gesloten, en ook het graafschap Zutphen, het kwartier van de Veluwe zelf volgde dit voorbeeld. Treurig moeten, gedurende meer dan twintig jaren, het lot en de toestand der Harderwijksche hoogleraren geweest zijn, en wij kunnen niet genoeg de onbaatzuchtigheid en standvastigheid dier mannen roemen, die, jaren achtereen van het schrale inkomen beroofd, nog altijd voortgingen aan de beoefening der wetenschap en de opleiding der akademische jongelingschap hunne beste gaven en krachten te wijden”.

Prins Willem III

“Dat de Hoogeschool in deze tijd van beproeving niet geheel is ondergegaan, dit had zij, naast de hoede der Voorzienigheid, hoofdzakelijk aan de bescherming en tusschenkomst van prins Willem III te danken, die reeds als stadhouder, maar ook nadat hij Engeland's koningstroom ,had beklommen, zich hare belangen, als waarin hij het belang van Kerk en vaderland ten naauwste begrepen achtte, voortdurend aantrok, en eindelijk, door zijn ernstig vermanend woord bij herhaling tot de Staten te rigten, er in slaagde deze tot vernieuwden, te lang geweigerden, onderstand te overreden. De kranke, die op den oever des doods was gebragt, heraâmde en bekwam weder met het einde der zeventiende eeuw; maar eerst vele jaren later, en niet voordat de vrede met Frankrijk in den jare 1713, op haren geboortedag,

te Utrecht geteekend was, mogt zij zich in eene volkomene herstelling verheugen

noten 1 Den beroemden Hendrik van Zutphen en Joannes Timan van Amsterdam.
Zie: "Geschiedenis der Hervorming". Deel II, biz. 124, 4de druk.

In mei 2007 zijn mijn man en ik voor een vakantie naar Amerika geweest. Inzake de genealogie heb ik al een aantal jaren een bijzonder contact met Rich Cook die in Holland, Michigan woont. Rich is zelf een nazaat van het Harderwijkse echtpaar Hermanus Hendrikus Kok en Anna Jongeneel, die in 1873 met hun kinderen de oversteek waagden naar Amerika.

Op 16 mei hebben wij een ontmoeting gehad in Holland, Michigan en als historicus en theoloog heeft Rich ons weer een aantal speciale dingen laten zien. Zo ook de begraafplaats GRAAFSCHAP waar veel personen begraven liggen die van Nederlandse afkomst zijn. Dat heeft natuurlijk al-

tijd onze interesse en op zo'n moment zijn we dan altijd weer benieuwd of we soms ook bekende namen tegen komen. Inderdaad ontdekten we een grafsteen van **Gerrit Oudemolen met zijn vrouw Lubbertje**. Naar ons idee moest deze Gerrit Oudemolen bijna zeker wel uit **Harderwijk** komen.

Na thuiskomst het e.e.a. nagekeken en inderdaad, Gerrit Oudemolen is op 13-9-1865 in Harderwijk getrouwd met Lubbertje Franken.

Wij hebben geen onderzoek naar deze familie gedaan, dus meer bijzonderheden kunnen wij niet geven. Wellicht is het van belang en interessant voor het onderzoek van anderen.

Harderwijkers en/of Hierders (32)

R. Uittien-Jacobs

Zoals uit bovenstaande bijdrage blijkt, heeft ons lid mevr. Van Sonnen in Amerika een zerk gevonden van een **Hierdenaar**, overleden in 1917. Ze had zelf al uitgevonden dat het Gerrit Oudemolen betrof, die in 1837 in Hierden was geboren en daar in 1865 trouwde met Lubbertje Franken. Dat echtpaar emigreerde in 1868 met het gezin van broer Aart Oudemolen. Zelf hadden ze in Hierden 1 dochtertje Metje gekregen, dat nog geen half jaar oud is geworden. Of ze in Amerika nog kinderen hebben gehad, weten we helaas niet. Het gezin van broer Aart kreeg vóór het vertrek uit Hierden 3 kinderen, waarvan er één levenloos werd geboren.

Via internet ontdekten we dat er nog ruim 260 "Oudemolen's" in Michigan (USA) leven. Vermoedelijk is de familie Oudemolen in Nederland uitgestorven. De familie was lidmaat van de Nederlands Hervormde Kerk.

Het interlokale telefoonboek van Nederland leverde geen abonnee met de familienaam Oudemolen op.

Genealogie van de familie Oudemolen

Tenzij anders vermeld hebben de geboorten, dopen en huwelijken in Harderwijk en in de Ned. Hervormde Kerk plaatsgevonden.

Gebruikte afkortingen: ged. = gedoopt, geb. = geboren, otr. = ondertrouwt, tr. = trouwt, overl. = overleden, begr. = begraven, zn. = zoon, dr. = dochter en ald. = aldaar.

- I **Steven CORNELISSEN**, ged. 21-2-1649, begr. 22-8-1714, zn. van Cornelis **HENDRIKSEN** en Fennetje **FRANCKEN** (Dit zijn ook de voorouders van de familie Franken uit Hierden en de familie van Loozenoord). Tr. 5-3-1676 met **Hendrikje BARTS**, geb. Hierden vóór 1656, dr. van **Bart GERRITSEN** en **Marijken BEENEN**. Uit dit huwelijk:
1. **Hendrick** Stevensen (zie II).
 2. **Marritie** Stevens, geb. Hierden, ged. Harderwijk 14-10-1683. Otr. 21-4-1709 **Willem** Reijersens, geb. Hierden, over. Ermelo (Horst), begr. ald. Ermelo 25-1-1779.
 3. **Fennetjen** Stevens, ged. 4-7-1686, overl. vóór 1691.
 4. **Fennetje STEVENSEN**, geb. Hierden, ged. 2-10-1691, overl. Ermelo/Horst, begr. Ermelo 7-10-1768. Otr. 3-2-1715 **Hendrik Heijmeriks**, ged. Apeldoorn 29-7-1688, overl. Ermelo/Horst en ald. begr. 29-05-1762, zoon van **Heijmerig** Melissen en **Geertien JANSEN (BOSCH)**.
- II **Hendrick** Stevensen, geb. Hierden, ged. 9-10-1678, begr. ald. 30-10-1749. Otr. Hierden 14-3-1706 **Jacobjen** Peters, geb. Hierden, ged. 26-11-1674, begr. 19-02-1756, dr. van **Peter** Evertsen en **Petertje** Klaas. Uit dit huwelijk:
1. **Peter HENDRIKSEN** (zie III).
 2. **Fennetjen** Hendriks, ged. 16-1-1709.
- III **Peter HENDRIKSEN**, geb. Hierden, ged. 6-1-1707, begr. ald. 29-5-1762. Trouwt ald. 20-4-1732 **Bartje JANS**, geb. Hierden, ged. 5-3-1706, begr. ald. 31-12-1772, dr. van **Jan HENDRIKSEN (NUCK)** en **Gerritje ROELOFS**. Uit dit huwelijk:
1. **Jan** Petersen (zie IVa).
 2. **Gerritje PETERS**, ged. 8-1-1734, begr. 14-4-1808. Trouwt:
 - (1) 6-5-1759 **Jan** Jansen, voerman, ged. 30-9-1735, overl. vóór 1778, zn. van **Jan HERMSEN** en **Anneke HENDRIKS (KOOPMAN)**.
 - (2) 28-09-1778 **Adriaan HACKSTEIN**, begr. 11-2-1808.
 3. **Steven** Petersen (zie IVb).
 4. **Geijsje** Peters, ged. 2-9-1744.
 5. **Harmentjen PETERS**, ged. 18-4-1749, overl. 8-1-1815. Tr. 7-5-1775 **David van ASSELT**, ged. 13-4-1748, begr. 12-11-1807, zn. van **Antony van ASSELT** en **Dirkje Davids SMIT**.
- IVa **Jan** Petersen, landbouwer in Tonsel, ged. 5-10-1732, overl. Tonsel, begr. 2-8-1786. Tr. 1. 20-3-1757 **Dirkje PETERSEN**, ged. 16-7-1734, begr. 26-2-1762, dr. van **Peter MICHELSEN** en **Cornelisse AARTS**. Tr. 2. 27-2-1763 **Jutje LUBBERTS**, ged. Nunspeet 3-8-1732, dr. van **Lubbert GERRITSEN** en **Harpje HENDRIKS (HULLEMAN)**.

Uit het eerste huwelijk:

1. **Kornelisien** Jans, ged. 22-1-1758, overl. vóór 1759.
2. **Cornelisje JANS**, ged. 2-5-1759, overl. Ermelo 20-9-1834. Otr. 30-4-1780, tr. 15-5-1780 **Lubbet** Hartgers **SPEK**, landbouwer, ged. 16-2-1752, overl. Hierden 29-1-1814, zn. van **Hartger LUBBERTS** en **Hendrikjen** Gerrits.
3. **Peter** Jansen (zie Va).

Uit het tweede huwelijk:

4. **Bartje** Jans, ged. 12-8-1764, begr. 28-8-1764.
5. **Bartje** Jansen, ged. 8-12-1765, begr. 9-6-1803. Tr. 11-4-1793 **Aart Willemssen HOP**, landbouwer, geb. Ermelo 11-1-1767, ged. 18-01-1767, overl. 7-3-1845, zn. van **Willem Hendriks HOP** en **Jannetje GIJSBERTS**.
6. **Harmtje** Jansen, ged. 25-3-1772, overl. 16-1-1842. Tr. Putten 28-2-1796 **Reijer Jansen BEERDSEN**, voerman, ged. 13-4-1768, overl. 10-7-1835, zn. van **Jan BEERDSEN** en **Weijmtien** Reijers **WESSELS (van WESSEL)**.

IVb **Steven** Petersen, ged. 1-10-1738, begr. 5-6-1790. Otr. 10-4-1768, tr. 24-4-1768 **Aaltje Hendriks VONDERMAN**, ged. Oldebroek 23-5-1745, overl. Harderwijk/Tonsel 23-6-1829, dr. van **Hendrik WIJCHMANS** en **Trijntjen JAKOBS**. Uit dit huwelijk:

1. **Peter Stevensen OUDEMOLEN** (zie Vb).
2. **Bartjen Stevens OUDEMOOL**, geb. Oldebroek 3-10-1770, ged. ald. 7-10-1770, overl. 14-5-1834. Tr. Nunspeet 16-11-1794 **Dirk** Petersen van **BEEKHUIZEN**, landbouwer, ged. 25-3-1768, overl. 28-4-1834, zn. van **Peter DIRKSEN** en **Beeltje REIJNTS**.
3. **Hendrikje STEVENS (OUDEMOLEN)**, geb. Oldebroek 3-10-1770, ged. ald. 7-10-1770.
4. **Trijntje Stevens OUDEMOLEN**, ged. 16-1-1774, overl. Nunspeet 1-8-1852. Tr. (1) Hierden 26-02-1797 **Hendrik Gerritsen den BESTEN**, ged. Hierden 1-11-1767, overl. Nunspeet 18-2-1828, zn. van **Gerrit Hendriks den BESTEN** en **Aaltje TIJMENS**.
Tr. (2) Ermelo 21-5-1829 **Willem Reijerse van de POPPE**, landbouwer, ged. Nunspeet 29-5-1768, overl. ald. 6-5-1859, zn. van **Reijer JANSEN (van de POPPE)** en **Evertje HARMS**.
5. **Hendrik** Stevensen **OUDEMOOLE** (zie Vc).

Va **Peter** Jansen, landbouwer, ged. 19-02-1762, overl. Ermelo 13-04-1809. Tr. 22-09-1785 **Henderikien NUIJEN**, ged. Hierden 21-11-1763, overl. Ermelo 05-04-1839, dr. van **Nuij HENDRIKSEN** en **Hendrikje GEURTS**.
(Voorouders van de familie van Loozenoord)

Vb **Peter Stevensen OUDEMOLEN**, koster en schoolmeester van Hierden tot april 1809, arbeider, ged. Oldebroek 19-2-1769, overl. Hierden 23-12-1828. Tr. (1) 28-04-1793 **Japikje HENDRIKS**, ged. 29-3-1772, begr. 11-12-1807, dr. van **Hendrik GERRITSEN** en **Petertje JANS**.
Tr. (2) 29-1-1810 **Beertien** Beerts, ged. Hierden 3-8-1766, overl. 2-6-1834, dr. van **Bert (Beert)** Hendriksen en **Marijtjen** Lubberts.
Uit het eerste huwelijk:

1. **Petertje Peters**, werkster, geb. Hierden 1-12-1793, ged. ald. 8-12-1793, overl. ald. 25-4-1853. Tr. (1) 22-3-1822 **Evert Everts VERMEER**, daghuurder, ged. 6-12-1789, overl. 10-8-1826, zn. van **Evert Reijers VERMEER** en **Harmina van STAVEREN**.
Tr. (2) 28-6-1827 **Aalt Lubberts HOP**, landbouwer, ged. Hierden 30-8-1789, overl. ald. 2-2-1841, zn. van **Lubbert Aalts HOP** en **Jannetje JANS**.
2. **Steven Petersen** (zie Vld).
3. **Aaltje Peters**, geb. Hierden 10-1-1801, ged. ald. 11-1-1801, overl. ald. 15-11-1866. Tr. 4-5-1821 **Beenen Lubberts van der SCHUUR**, daghuurder, geb. Hierden 14-2-1795, ged. ald. 1-3-1795, overl. ald. 9-10-1855, zn. van **Lubbert Beene** en **Aaltien BHENE**.
4. **Hendrik Petersen OUDEMOOLE** (zie Vle).
5. **Peter Peters**, knecht, geb. Hierden 15-8-1805, ged. ald. 18-8-1805.
6. **Jacob STEVENSEN**, geb. Hierden 4-12-1807, ged. ald. 25-12-1807, begr. 22-6-1808.

Vc **Hendrik Stevensen OUDEMOOLE**, landbouwer, ged. Hierden 1-8-1779, overl. Hulshorst 25-7-1859. Otr. 30-8-1799, tr. Hierden 15-9-1799 **Jannetje Cornelissen BOERSEN**, geb. Hierden, ged. ald. 26-1-1777, dr. van **Cornelis PE-TERSEN** en **Geertje BEERTS**. Uit dit huwelijk:

1. **Steven Hendriks** (zie Vlf).
2. **Cornelis OUDEMOLLEN** (zie Vlg).
3. **Aaltjen Hendriks**, landbouwster, geb. Hierden 1-1-1806, ged. ald. 5-1-1806, overl. Hulshorst 11-2-1870.
4. **Geertje Hendriks OUDEMOLLEN**, geb. Hierden 15-4-1809, ged. ald. 7-5-1809, overl. ald. 8-10-1889. Tr. 7-10-1835 **Willem Cornelissen DEKKER**, landbouwer, geb. Hierden 7-9-1808, ged. ald. 18-9-1808, overl. ald. 1-1-1891, zn. van **Kornelis Beertsen DEKKER** en **Gerritje Willems MULDER**.
5. **Hendrikje Hendriks**, geb. Hierden 24-11-1811.
6. **Peter Hendriksen**, landbouwer, geb. Hierden 29-11-1814, overl. Hulshorst 4-2-1869.
7. **Jan Hendriksen**, geb. Hierden 1-1-1819.

Vld **Steven Petersen OUDEMOLLEN**, arbeider, geb. Hierden 1-5-1798, ged. ald. 3-5-1798, overl. ald. 13-2-1875. Tr. 31-5-1827 **Metje Gerhardus MULDER**, geb. Nunspeet 17-3-1802, ged. ald. 24-3-1802 (get.: Jannetje Everts), overl. Hierden 18-9-1888, dr. van **Gerhardus MULDER** en **Aartje Everts**.

Uit dit huwelijk:

1. **Jacob Stevens**, landbouwer, geb. Hierden 26-11-1827, overl. ald. 12-2-1913.
2. **Aart Stevens**, geb. Hierden 11-9-1830, overl. ald. 3-11-1839.
3. **Petertjen Stevens**, geb. Hierden 27-11-1833, overl. ald. 02-06-1908. Tr. 16-04-1856 **Willem Gerrits DEKKER**, landbouwer, geb. Hierden 7-6-1820, overl. ald. 30-12-1897, zn. van **Gerrit Dirksen DEKKER** en **Aartje Willems RUIJTER**.
4. **Gerrit** (zie Vlld).

5. **Aart** (zie VIIe).
6. **Jacobje**, geb. Hierden 04-02-1843, overl. ald. 15-08-1935. Tr. 05-05-1869 **Hendrik** Heimens **VLIEM**, landbouwer, geb. Hierden 13-02-1828, overl. ald. 28-09-1870, zn. van **Heijmen Hendriksen VLIEM** en **Maria Peters PROPHITIUS**.
7. **Aartje** Stevens **OUDEMOOL**, geb. Hierden 29-11-1847, overl. ald. 11-12-1895. Tr. 07-04-1869 **Teunis HOP**, landbouwer, arbeider, geb. Hierden 12-01-1840, overl. ald. 21-07-1909, zn. van **Gerrit Jansen HOP** en **Neeltje Jansen BOS**.

VIe **Hendrik Petersen OUDEMOLEN**, daghuurder, ged. 25-3-1803, overl. Hierden 17-2-1846. Tr. 10-12-1835 **Jacobje** Hendriks **THIJSEN**, geb. 14-11-1810, overl. Hierden 22-1-1843, dr. van **Hendrik TIJSEN** en **Driesje JACOBS**.
Uit dit huwelijk:

1. **Jacobje OUDEMOLEN**, geb. Hierden 4-12-1836. Tr. 13-08-1856 **Dirk van BEEKHUIZEN**, landbouwer, geb. 4-12-1832, zn. van **Steven Dirksen van BEEKHUIZEN** en **Jacobje Hendriks PONSTEIN**.
2. **Dreesjen OUDEMOLEN**, geb. Hierden 23-1-1838.
3. **Hendrikje**, dienstmeid, geb. 15-8-1841, overl. ald. 30-10-1879. Tr. ald. 16-09-1874 **Hendrik van BEEKHUIZEN**, landbouwer, geb. Harderwijk 22-6-1835, overl. 4-1-1909, zn. van **Steven Dirksen van BEEKHUIZEN** en **Jacobje Hendriks PONSTEIN**.

VIIe **Steven** Hendriks **OUDEMOOLE**, landbouwer, geb. Hierden 27-8-1800, ged. ald. 31-8-1800, overl. ald. 12-3-1875. Tr. 26-03-1840 **Mari** Jacobs **MULDER**, geb. Hierden 17-3-1808, ged. ald. 3-4-1808, overl. ald. 6-1-1879, dr. van **Lubbert Jacobs MULDER** en **Harmtje EIJBERTS (BISSCHOP)**.

Uit dit huwelijk:

1. **Lubbert**, landbouwer, geb. Hierden 4-12-1840, overl. ald. 21-12-1872.
2. **Jannetje**, geb. Hierden 4-12-1840.
3. **Lubbertje**, geb. Hierden 17-3-1844.
4. **Harpjen**, geb. Hierden 4-12-1846, overl. ald. 17-5-1926. Tr. 27-11-1889 **Jan FRANKEN**, landbouwer, geb. Hierden 11-6-1859, overl. ald. 4-8-1934, zn. van **Lubbert FRANKEN** en **Lubbertje BUNTE**.
5. **Hendrik** (zie VIIf).

VIIg **Cornelis OUDEMOLEN**, landbouwer Hulshorst, geb. Hierden 18-12-1802, ged. ald. 26-12-1802, overl. Hulshorst 10-5-1884. Tr. Nunspeet 18-2-1839 **Beertjen FRANKEN**, geb. Nunspeet 16-5-1816, overl. ald. 15-4-1884, dr. van **Gerrit Hannessen FRANKEN** en **Geertjen Everts de ZWAAN**.

Uit dit huwelijk:

1. **Geertje**, geb. Nunspeet circa 1843, overl. Hulshorst 14-11-1897.
2. **Jannetje**, geb. Hulshorst 25-2-1845, overl. Hierden 30-11-1911. Tr. Ermelo 11-3-1870 **Jan DEKKER**, geb. Hierden 22-10-1841, overl. ald. 21-8-1901, zn. van **Willem Cornelissen DEKKER** en **Geertje Hendriks OUDEMOLEN**.

VlId **Gerrit OUDEMOLLEN**, landbouwer, geb. Hierden 1-6-1837, overl. 1917 Holland/Michigan. Tr. 13-9-1865 **Lubbertje FRANKEN**, geb. Hierden 15-12-1838, overl. 1917 Holland/Michigan, dr. van **Harmen Wijne FRANKEN** en **Aaltje Peters van EINDE**.

Uit dit huwelijk:

1. **Metje**, geb. Hierden 22-9-1867, overl. ald. 3-3-1868.

VlIe **Aart OUDEMOLLEN**, geb. Hierden 23-4-1840. Tr. 21-01-1863 **Mergtje OSSENBERG**, geb. Hierden 2-9-1836, dr. van **Kasper OSSENBERG** en **Bartje SIMONSE**. Uit dit huwelijk:

1. **Steven**, geb. Hierden 15-3-1864.
2. **Levenloze dochter**, geb. /overl. Hierden 5-12-1866.
3. **Bartje**, geb. Hierden 25-12-1867.

De twee bovenstaande gezinnen vertrokken in 1868 naar Amerika

VlIlf **Hendrik OUDEMOOLE**, landbouwer, geb. Hierden 4-1-1850, overl. ald. 4-12-1918. Tr. 12-12-1883 **Eibertjen van GREVENHOF**, geb. Hierden 10-11-1858, dr. van **Jan Hendriks van GREVENHOF** en **Aartje van de VELDE**. Uit dit huwelijk:

1. **Maasje OUDEMOOL**, landbouwster, geb. Hierden 16-9-1884, overl. 10-01-1952.
2. **Jan OUDEMOOL**, landbouwer, geb. Hierden 1-1-1889

Enkele van de honderden Oudemolens in de USA

Name: Elmer Oudemolen Spouse: Hilda K Birth: abt 1905 - location Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Hilda K Oudemolen Spouse: Elmer Birth: abt 1906 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Elmer W Oudemolen Birth: abt 1926 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Hilbert Oudemolen Birth: abt 1929 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Stephan G Oudemolen Spouse: Fannie Birth: abt 1874 - location Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Fannie Oudemolen Spouse: Stephan G Birth: abt 1873 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Gerrit Oudemolen Birth: abt 1897 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: Stephan Oudemolen Birth: abt 1909 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan
Name: George Oudemolen Birth: abt 1911 Residence: 1930 - city , Ottawa, Michigan

Name: Elmer S. Oudemolen Birth: dd mm 1904 - city , Ottawa, Michigan Death: date - city , Ottawa, Michigan Parents: name Oudemolen, name surname Spouse: name surname
Name: Hattie Oudemolen Birth: dd mm 1881 - Michigan Parents: name Oudemolen, name surname
Name: Gerrit Oudemolen Birth: dd mm 1836 - Netherlands Death: date - city , Ottawa, Michigan Spouse: name surname
Name: Leona H. Oudemolen Birth: dd mm 1931 - city , Ottawa, Michigan Death: date - city , Lancaster, Nebraska Parents: name Oudemolen, name surname Spouse: name surname
Name: Howard Ernest Oudemolen Birth: dd mm 1933 - city , Ottawa, Michigan Death: date - city , Nevada Parents: name Oudemolen, name surname Spouse: name surname
Name: Steven Oudemolen Birth: dd mm 1908 - Michigan Death: date Parents: name Oudemolen, name surname Spouse: name surname
Name: Fanny Oudemolen Birth: dd mm 1903 - Michigan Parents: name Oudemolen, name surname Spouse: name surname

< Prev Viewing 251-260 Next >
aries & Publications Photos & Maps
see and more:
Name: Wade Oudemolen Residence: city , Howard, Indiana
Name: Wade A Oudemolen Birth: year Residence: city , Tipton, Indiana
Name: Wade A Oudemolen Birth: year Residence: city , Howard, Indiana
Name: Wesley R Oudemolen Residence: city , Ottawa, Michigan
Name: Wesley R Oudemolen Birth: date Residence: city , Ottawa, Michigan
Name: William Oudemolen Residence: city , Jefferson, Colorado
Name: William Oudemolen Residence: city , Arapahoe, Colorado
Name: William Oudemolen Residence: city , Jefferson, Colorado
Name: William Oudemolen Residence: city , Jefferson, Colorado
Name: William S Oudemolen Birth: date Residence: city , Jefferson, Colorado

*In het gemeentearchief, beheerd door het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, berust o.a. een unieke boekenreeks met als onderwerp: **Merkwaardigste geschiedenissen die voorgevallen zijn binnen den omtrek der Verenigde Provintien sedert het begin van 't Jaer MDCCXLVII.** De reeks bestrijkt de periode van 1747 tot 1798 en is daarmee completer dan menig universiteitsbibliotheek. Wat men schrijft over Harderwijk wordt als een feuilleton in het Vittepraetje gepubliceerd. Van 1750 t/m 1767 werd Harderwijk niet vermeld.*

HARDERWYK (blz. 1346 t/m 1348)

Dewijl, zedert ongeveer twee jaren, de Magistraet van deze Stad de Straten alhier laet vernieuwen, heeft zulks oorzaak gegeven tot de volgende Publicatie, welke in de nu afgelopen Wynmaend¹ gepubliceerd is:

Wy Burgemeesteren, Schepenen ende Raad der Stad Harderwyk doen hier meede te weten:

Also wy dagelyks komen te bevinden, dat niettegestaande onse goede oogmerken ter onderhoudinge van een goede ordre en positie omtrent de Straten, egter zig deeze en geene onderstaan, om sulks, 't zy in het openbaar, 't zy bedektelyk tegen te gaan; soo is het, dat wy hierin willende voorsien, hebben goedgevonden te ordonneeren en te statueeren, soo als wy goedvinden en statueeren by deeze:

I. Dat een ieder sal verplicht zyn, tweemaal ter week, op Woensdag en Saturday, de Straten van vuyligheid te zuiveren, maar geen sand tusschen de steenen uyt te veegen, veelmin de Straten te schrobben; uytgezondert de kleine steentjes, by de boete van een Heeren pond (*) te betaalen by de Bewoners der Huysen, uyt welke de contraventie geschied zal zyn; mits dat dezelve de voorsz. boetens **sullen mogen korten aan de huur van de Dienst-boode**, die de contraventie sal hebben gedaan, mits daar van bevoorens zynde gewaarschouwt.

II. Dat ook niemand eenige steenen, 't zy straatsteenen of klinkers, in de Straten zal losmaaken, uytligten, of van de eene plaats na de andere vervoeren, by de boete van drie Heeren ponden.

III. Dat ook niemand eenige klinkers of straatsteenen sal mogen steelen of aan andere baatzoekende Menschen verkoopen of cedeeren, by poene van aan den Iyve, na exigentie van zaaken, te zullen worden gestraft; Dat ook de sodaanige Persoon of Persoonen, die klinkers of straatsteenen, welke in maniere voorsz. zyn gestoolen, komen te koopen, sullen verbeuren de boete van veertig Heeren pondel.

IV. Dat niemand zig zal onderstaan, buyten groote noodsalelykheid, willens en wetens, met Karren en Wagens, 't zy geladen, of staande geladen te worden, als anders, te staan of ryden over de kleine steenen, by de boete van drie Heeren ponden op yder Kar of Wagen, die daarop gevonden sal worden.

V. Sal ook niemand over de kleine steentjes met Kruywagens mogen kruyen, of met Paarden ryden, by de boete van een Heeren pond voor yder Kruywagen of Paard, dat op de kleine steentjes geatrappeerd wordt.

VI. Niemand zal de Straten met onbespannen Karren, Wagens of anders, mogen belemmeren, veelmin deselve 's nagts op de straat laten vernagten, by de boete van een Heeren pond.

VII. Dat niemand by vorstig Weder water sal mogen smyten op de Straten, maar alleen binnen de Gooten; ook dat een yder gehouden zal zyn, des Winters, wanneer de minste gladdigheid komt te ontstaan, in de nieuw gemaakte Straten de klinkers, en in de oude de Straat voor syn Huys en Erve met sand of assche te bestrooyen, by de boete van een Heeren pond.

VIII. Dat niemand eenige vuylnisse, groente, krogen, ingewanden van beesten, of eenige andere onreine materie of vuyligheid sal mogen liggen of werpen op de Straten, of voor ymands Huysen, maar gehouden zyn, dezelve te brengen binnen naar Huys en Erve, in een vuylnisbak of ton, nog ook haar gevoeg te doen buyten de Privaten, aan en by de Poorten deser Stad gemaakt, by de boete van een Heeren pond.

IX. En op dat alle attentie zal worden gegeven op soodane Persoonen, die daar van haar werk koomen te maaken, zullen die geene, voor wiens deur sulke drek of vuylnis worden gevonden, gehouden zyn zulks terstond te zuyveren, by de boete van een Heeren pond.

X. Dat ook niemand eenige mest op Straat of in Steegen sal mogen leggen, by de boete volgens willekeur, en confiscatie van de mest, die aldaar gevonden zal worden. En zullen alle die geene, die zig met Paerden

houden komen te behelpen, gehouden zyn in de nieuwgemaakte Straten hunne mest of vuyligheden binnen hunne stallen of wel daar buyten in hun eigen grond in besloten mestbakken, na voorgaande approbatie der Heeren Straatmeesteren, te bergen, by de boete van tien Heeren ponden.

XI. Dat niemand sal vermogen de modder en vuylnis door zyn Goot na de Goot van zyn Buurman te veegen, maar een ieder gehouden zyn, desselfs modder en vuylnis, voor so verre zyn grond gaat, tweemaal ter week, 's Woensdags en 's Saturdays, des Somers voor 6, en 's Winters voor 4 uren 's avonds, op te scheppen in een ton of aschvat, by de boete van een Heeren pond, waar over telkens visitatie zal worden gedaan.

XII. Dat niemand zig zal onderstaan, de Waterloosing door sand of andere machines te belemmeren, by de boete van drie Heeren ponden en arbitraire correctie; en zullen die geene, die het water van de daken der Huysen op straat moeten loosen, gehouden zyn het water te doen loopen door nederhangende Gooten, en sig daar van te voorsien voor den 10 November aanstaande, by poene van vyf Heeren ponden.

XIII. Dat eindelyk al de boetens, uyt deese Ordonnantie voortkomende voor de eene halfschneid by den Aanbrenger, en de andere, by de Stad sal worden geprofiteer,

En op dat niemand, enz.

Noten

1. Wynmaand = oktober

(*) Een Heeren pond is in deze Stad tien stuivers.

Van alles wat ver-EEUW-igd (34)

G. Verwijs-ten Hove

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden schreven.

De gemeenteraadsverkiezing op 8 juli 1907 brengt weer heel wat pennen in beweging. De raadsleden P. Th. Huberts, J. Koopsen Gzn, G. Timmer J.Wzn en A.J.C. Vitringa zijn aftredend. Huberts en Vitringa zijn van de partij Gemeentebelang. Deze partij stelt een lijst op van de zittende raadsleden, maar daarnaast worden ook S.J. van Menk en G. Vierhout gepresenteerd als kandidaat. De ene na de andere advertentie verschijnt om de kandidaten te promoten. Zo is er een oproep van G. Brouwer aan de kiezers in Hierden om op Vitringa te stemmen, omdat hij destijds initiatieven heeft genomen om de Molenweg te verbeteren. Ook de aannemers bevelen Vitringa aan en roepen de werklieden op ook op hem te stemmen. Maar er zijn ook mensen met voorkeur voor Van Menk en Vierhout.

De partij Gemeentebelang geeft aan dat er vooral goed gestemd moet worden, door alleen een hokje zwart te maken om ongeldige stemmen te voorkomen.

Geheve op het stembiljet, dat gij op het Gemeentehuis ontvangt, de vierkantjes zwart te maken, zooals hieronder is aangegeven.

STEMBILJET.

Verkiezing van vier leden van den Gemeenteraad in het Kiesdistrict **HARDERWIJK**, op Maandag, 8 Juli 1907.

CANDIDATEN.
(in alphabetische volgorde).

	Aanwijzing op het biljet.	N A M E N.	VOORLETTERS.
Men wordt verzocht voor EEN UUR te stemmen.	☐	Huberts.	P. T.
	☐	KOOPSSEN Gzn.	J.
	☐	Menk, van	S. J.
	☐	TIMMER J. Wzn.	G.
	☐	VERSLUIS.	A. P.
	☐	Vierhout.	G.
	☐	Vitringa.	A. J. C.

Andero teekenen of doorbalingen maken het stembiljet ongeldig.

„Gemeentebelang.”

Op de verkiezingsdag komen er 774 van de ongeveer 900 stemgerechtigde personen stemmen, waarvan er toch nog 10 een ongeldige stem uitbrengen. Om gekozen te worden moeten er 383 stemmen behaald worden, de helft van 764 (het aantal geldige stemmen) + 1. Huberts, Koopsen en Timmer behalen genoeg stemmen voor herverkiezing, maar Vitringa komt er 21 tekort. Hij keert dus niet terug in de raad; zijn plaats wordt ingenomen door partijgenoot A.P. Versluis, op wie 393 stemmen uitgebracht zijn.

De gemeenterekening over 1906 is afgesloten met een batig saldo van fl. 5222,85. In de begroting voor 1908 staat een bedrag van fl. 52.= gereserveerd om het salaris van de havenmeester te verhogen. Het is beter voortaan in zo'n geval twee driejaarlijkse verhogingen van fl. 26.= toe te staan, aldus de raadscommissie voor de begroting.

Er wordt in de raad ook over het eigendomsrecht van de gemeente in “de smalle tiend” gesproken. De pachters hebben bezwaar gemaakt tegen de-

ze heffing omdat ook de heer Vitringa heeft geweigerd deze te betalen en aan de raad heeft gevraagd “op welke titels” hij zich kan beroepen. Mr. J.F. Neeb brengt vervolgens een rechtskundig advies uit inzake het eigendomsrecht van de gemeente in deze zaak. De rechten van de smalle tiend, die afkomstig is van het Sint Agnietenklooster, zijn later aan de stad Harderwijk in eigendom overgegaan. Door verschillende stukken die aanwezig zijn is het gemakkelijk te bewijzen dat ook de eigenaar van het erf De Trippenmaker in Hulshorst sedert 1724 tiendplichtig is geweest. De raad besluit de goedkeuring van Gedeputeerde Staten te vragen om tegen de heer Vitringa als eigenaar van De Trippenmaker een rechtsvordering in te stellen.

De burgemeester laat verschillende keren belanghebbenden waarschuwen, o.a. voor de gevolgen van hooibroei en voor het risico van mogelijke hondsdoelheid. Er is ook sprake van een dreigende uitbreiding van monden klauwzeer waardoor vee dat uit de gemeenteweide wordt gehaald, daar niet meer terug mag komen.

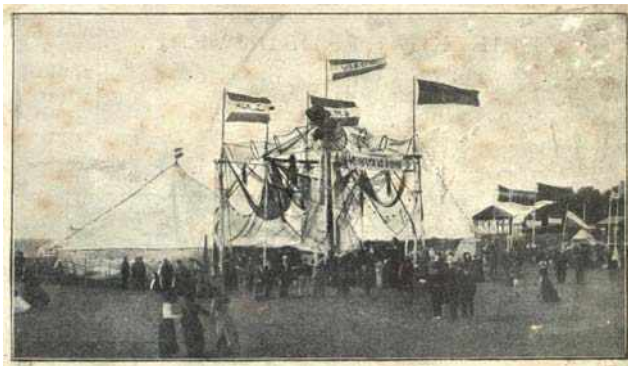
De invoering van marktgeld houdt de gemoederen nog steeds bezig. Vijftien jaar geleden is er ook al over gesproken. Omdat de gemeente verwacht dat het geld zal kosten, doet de vereniging Steunt Elkander, die voorstander van het plan is, een onderzoek en tekent aan wie er, van buiten Harderwijk, marktgeld zou moeten betalen. Het blijkt dat het fl. 450.= kan opbrengen. Om het geld te incasseren is er geen mankracht nodig, want de marktmeester kan dat doen, of anders een ambtenaar. In Putten wordt wel een bedrag voor de incasso aan de marktmeester betaald en daar blijft er dan netto nog een bedrag van ca. fl. 170.= over, dat wordt besteed aan het schoonmaken en onderhoud van de markt en marktgebouwen.

Markt omstreeks 1907

Er dreigt nog steeds een algehele afschaffing van de kuilvisserij. De vissers vergaderen om dit idee van tafel te krijgen. Drie leden van de Tweede Kamer Duymaer van Twist, Hugenholtz en Troelstra willen wel eens ervaringen opdoen met de visserij en komen naar Volendam en Harderwijk. De twee laatstgenoemden overnachten zelfs in hotel Baars om zo 's ochtends vroeg al om 4 uur aan boord van een vissersboot te kunnen uitvaren. Enkele weken later gaan burgemeester Kempers en de vissers Andries Jansen en J.M. van Meer, die door hun collega's afgevaardigd zijn, op audiëntie bij minister Veegens in Den Haag "tot bepleiting der visscherij belangen". Ook van belang voor de scheepvaart en de vissers is de opdracht van de inspecteur van het loodswezen aan de directeur van de gasfabriek J. Adriaanse om op de vuurtoren gasgloeilicht aan te brengen.

Veel belangstelling is er voor een grote land- en tuinbouwtentoonstelling op 1 en 2 augustus. Het geheel is groot opgezet, met o.a. een ringrijderij, en vindt plaats op een terrein aan de Weisteeg. Het is uitsluitend te bereiken via het **Zeezandsteegje**, dat vanaf de Weisteeg tot aan de achterzijde van de kegelbaan in gebruik is voor de tentoonstelling en niet voor het publiek toegankelijk. "Land- en tuinbouw zullen kranig voor den dag komen", zo is te lezen, en ook particulieren met vogels, honden, planten, enz. kunnen zich aanmelden. G. de Wal vraagt dames voor de verkoop van alcoholvrije drank op het terrein. Verder maakt de gemeente bekend dat de vakantie op de openbare scholen in verband met de tentoonstelling een dag vervroegd is en op donderdag zal beginnen in plaats van op vrijdag.

Land- en Tuinbouwtentoonstelling met Visscherij-handel en Nijverheid te Harderwijk op 1 en 2 Aug. 1907.

Het geheel wordt een succes en veel bezoekers gaan met een prijs van de verloting naar huis. De hoofdprijs, een vaars, wordt gewonnen door de heer Van der Meij, onderwijzer aan school C. De tuinders J. Hemeltjen en G.A. v.d. Lugt winnen prijzen met diverse soorten bloemen en planten.

* * * Ondergeteekenden betuigen hun **dank**, ook namens de geheele visschersbevolking, aan het comité van de Nijverheidstentoonstelling en inzonderheid aan den Voorzitter (Dr. KERSEN) voor de moeite die dit comité zich getroost heeft, om ook het visschersvak te laten mededingen, waardoor de inzenders met eereprijzen werden bekroond.

JOH. OOST,
Scheepmaker.
T. GROEN,
Zeilmaker.
JOH. VERMEER,
Visscher.
Gebr. SAAGER,
Smeden.
L. GROEN,
Visscher.

De heren T. en R. Groen, Oost, Saager en Vermeulen bedanken via de krant na afloop het comité dat ook de vissers mochten meedoen. Vrij snel daarna adverteert Wielenga met Ansichtkaarten, die 4 cent per stuk kosten.

De laatste dag van de tentoonstelling 2 augustus verjaart koningin Emma. Maar omdat het dan toch al feest is, wordt er op 3 augustus enige aandacht aan de verjaardag besteed met muziek, een korfbalwedstrijd en een tombola zonder nieten. Alles is georganiseerd door de onderofficie-

ren en minderen van de Koloniale Reserve. Slechts 17 mensen geven gehoor aan een oproep voor de organisatie van een kinderfeest op de echte Koninginnedag. Wat moet er georganiseerd worden, zo is de vraag en moeten ook de kinderen uit Hierden erbij betrokken worden? Daar is vorig jaar n.l. slechts fl. 11.25 voor dit doel opgehaald. Als de inschrijving op gang komt is er direct succes, want meer dan 1000 kinderen melden zich aan om aan de spelletjes mee te doen.

Bij de lintjesregen krijgt de heer J. Willemsen, in verband met zijn onlangs gevierde 40-jarige jubileum in de tabakshandel, van de heer Goosens de eremedaille in zilver in de Orde van Oranje-Nassau.

Per 1 juli stopt de heer W. Kevelam in Hierden met zijn werk als brievenbesteller, waarbij zijn zoon hem tijdelijk opvolgt. Zijn pensioen bedraagt fl. 436.= per jaar, zo is te lezen.

Kapitein W.F. van den Oudendijk Pieterse krijgt met ingang van 16 juli eervol ontslag bij het Koloniaal Werfdepot met toekenning van een pensioen van fl. 1331.= per jaar.

De heer K. Spoelstra, die er gedurende 21 jaar schrijver was, heeft in totaal 55 dienstjaren volgemaakt, als hij 15 september de dienst verlaat.

De commandant lt.-kol. C.F. van der Hoff heeft na het vertrek van het Werfdepot enige tijd op non-actief gestaan, maar nu krijgt hij eervol ontslag met een pensioen van fl. 1800.= per jaar en toekenning van de rang van kolonel.

Bij het detachement van de Koloniale Reserve zijn in augustus 80 man aangenomen en nog 10 overgenomen van andere korpsen; 58 man zijn naar de koloniën vertrokken, waarvan 2 naar West-Indië en 21 man kwamen terug en zijn met paspoort of groot verlof uit dienst gegaan.

Op 27 augustus arriveert, gedeeltelijk te voet vanaf "de Hartskamp", de Koloniale Reserve om de volgende dag manoeuvres te houden "aan de kuststrook van den Hierdenschenweg". Bij de oefening wordt verondersteld, "dat dit gebied eene Inlandsche Kampong" is geworden. Een gedeelte van de manschappen scheept zich in op een viertal bootjes, die door de motorbotter van de Gebr. Den Herder naar de monding van de Hierdensebeek worden gesleept, en een ander gedeelte trekt over land naar de bestemming. In het kamp te Oldebroek volgt 1 september nog een "picnic" voor de manschappen.

De Gebr. Den Herder hebben aan de bevolking al eerder de mogelijkheid geboden om een tochtje met de motorbotter te maken.

Wie er met de auto op uit wil kan voor een dag of per uur een automobiel voor 4 personen huren bij T. van Maanen, Vijhestraat A 32 a, die "tevens als chauffeur medegaat". Bovenop de huurprijs kan nog tolgeld komen, want de commissarissen van de grindweg Harderwijk-Uddelermeer hebben besloten dat motortweewielers en motorrijtuigen voortaan tol moeten betalen, en wel een bedrag van resp. 2½ en 5 cent per wiel.

De landbouwers lijden enige schade door zware nachtvorst in de nacht van 21 op 22 september. Alle andijvietoppen zijn al zwart geworden. Waren er eerst geen goede verwachtingen van de aardappeloogst, de opbrengst blijkt "verbazend groot" te zijn. Minder is het gesteld met de bonenverbouw, al stijgen hierdoor wel de prijzen. Zij variëren van fl. 1.= à fl. 1.25 tot fl. 1.50 à fl. 1.75 per mand; wel 3 tot 4 keer zo hoog als in IJsselmuiden.

Een advertentie meldt het heengaan van Catharina Schiffmacher-van de Weijer op 48-jarige leeftijd. Op 24 september is overleden Marinus Arnold Cageling, weduwnaar van Johanna Carolina Karssen en eerder van Catharina Elisabeth Volten, 79 jaar oud. Ook overlijdt de heer P. van der Werff, die bekend was als vader van het weeshuis en als agent in verzekeringen. Zijn echtgenote vraagt in een advertentie "van rouwbeklag verschoond te blijven". Later plaatst zij toch een dankbetuiging en is te lezen dat J. Feenstra "het agentschap van de Verzekering- en Brandwaarborg Maatschappijen Arnhem" met Mej. de Wed. P. van der Werff- van Till zal voortzetten. Op 6 juli is de begrafenis van de 61-jarige Albert Jansen, sinds 1 mei 1873 hoofd van de school in Hierden. In verband met ziekte werden zijn taken al door een ander waargenomen, maar nu verschijnt er

Christelijke Lagere School te Hierden omstreeks 1907

een advertentie voor een opvolger, waarop door 21 personen wordt gereageerd. Er komt een voordracht van drie kandidaten, waarna het schoolhoofd uit Elspeet de heer Hoogenkamp, die nummer 2 op de lijst staat, wordt benoemd. De raad benoemt de nummer één van de lijst W. van Bentum uit Hulshorst niet, "aangezien hij het ambt van koster, dat aan den titularis zal worden opgedragen, niet zou wenschen te aanvaarden, en daardoor allicht in eene scheeve verhouding zou komen tegenover de bewoners van Hierden". Naast soms berichten over geslaagde (oud)-plaatsgenoten wordt ook vermeld dat zuster Romano, de eerste verpleegkundige van het Piusgesticht, na afgelegd examen het diploma voor inwendige en heelkundige ziekenverpleging heeft ontvangen.

De heer J. Seijfried biedt op het adres Burgstraat 25 gelegenheid voor kost en inwoning aan 4 of 5 "nette commensaals", die hiervoor fl. 40.= per 3 maanden moeten betalen.

Van buiten de stad is er nog steeds veel vraag naar huishoudelijk personeel. In Harderwijk vraagt W. Rouwé "terstond een flink dagmeisje, wasch buitenshuis". Bij het Militair Hospitaal kan voor 1 of 2 dagen per week een naaister terecht voor verstelwerk van linnen en wollen goederen.

De costumière L. Bopp-van Dijk meldt haar verhuizing van de Smeepoorttenbrink 75 naar de Donkerstraat 176.

De meester-gewermaker K. Holsteijn, Bruggestraat 52A, maakt reclame voor buksen, jachtgeweren en revolvers en de bijbehorende munitie. Overigens krijgt de schietvereniging Willem Tell geen vergunning om bij

de Beukenlaan een schietbaan aan te leggen. De regering geeft geen goedkeuring omdat de nieuwe baan te dicht bij de publieke weg zal komen te liggen. De vereniging gaat nu de oude baan naar de eisen des tijds opknappen.

Bij een voorval met een dronken man, die een militair lastig valt en groot verzet pleegt, raken politieagenten gewond.

Een vreemde marskramer wordt in beschonken toestand in het politiebureau opgeborgen.

In de Rabbistraat ontstaat beroering, omdat er een zwarte man zou zijn gezien, maar de politie kan niemand vinden.

Na het ontvreemden van eieren uit de eendenkooi van Foppen worden 4 jongens opgepakt, waarvan ene Th. de N. de "belhamel" is.

Bij de gevonden voorwerpen staat dit keer naast een kinderklompje een postduif met ringnummer 2187.

Het echtpaar Besselsen mist op een dinsdagavond om 7 uur hun driejarig dochtertje. Pas de volgende ochtend om 7 uur wordt het kind ontdekt in het "Leuvenumschebosch", op een uur afstand van de ouderlijke woning.

De boodschap "Linneaus was here" hebben de Harderwijkers in 1907 niet meegekregen. Was er in dat voorjaar, ook in de stad, nog aandacht voor J.P. Heye en Michiel Adriaanszoon de Ruyter, omtrent Linnaeus blijft het plaatselijk stil, op een vermelding over een landelijk comité na. De Harderwijker Courant neemt nog wel een stukje over uit het tijdschrift "De levende natuur" en er wordt nog een keer verwezen naar een artikel in het Duitse blad "medizinische Rundschau", maar daar is het 100 jaar geleden bij gebleven.

Rectificatie:

In de vorige aflevering staat:

op blz. 36, regel 8/9 "M.U.L.O Onderwijs", een O teveel dus. Er had moeten staan: "M.U.L. Onderwijs".

Op blz. 37, regel 9, staat een onjuiste naam; de jubilerende gasfitter heet Dirk Barend Kruisjdijk, i.p.v. Krijdsijk.

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:	Straat	Plaats	telefoon	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
P. Stellingwerf	Mette Gerritskamp 5	Harderwijk	55 23 42	secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	penningm.
J. de Groot	Stationslaan 165	Harderwijk	42 82 72	excursies
R. Schouten	Roggelaan 6	Harderwijk	06-49751078	pr

Redactie:

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	Harderwijk	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid

Ledenadministratie

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	
----------------	-----------------	------------	----------	--

Werkgroep archeologie:

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
namens de Archeologische Werkgroep Nederland:				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	Harderwijk	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	voorzitter
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5	Ermelo	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	Harderwijk	42 03 10	lid
E. Numan-Boumans	Venkel 24	Dronten	0321-338212	lid
J. v. Bruggen-Moorkamp	Zeilmakerstraat 2	Harderwijk	41 00 18	lid
C. Bruinink-Vlsser	Melis Stokelaan 33	Harderwijk	42 51 15	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:

G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
G. Berends	Rederijkerstraat 8	Harderwijk	41 34 98	lid
A.F. van Eeden	Selhorsthoef 3	Harderwijk	41 41 36	lid

Werkgroep Open Monumentendag

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4, Hierden	Hierden	41 73 24	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid
Namens het Stadsgilde:	Mevr. A. Philipsen	Harderwijk		

Werkgroep Excursies

Fam. Knook	Irenelaan 6	Putten	35 88 57	voorzitter
J.C. de Groot	Stationslaan 165	Harderwijk	42 82 72	lid

Werkgroep Geveldocumentatie

R.K.S. Beute Smeepoortenbrink 17 Harderwijk 41 62 63

Werkgroep Website

R. Schouten Roggelaan 6 Harderwijk 06 -49751078

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

N.C.R. de Jong Beethovendreef 13 Harderwijk 42 13 42

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur P. J. van Wageningen 41 73 35

reserve hfd.distributeur G. Berends 41 34 98

verspreiders**wijk**

	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden 1	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Stationslaan 117-19	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24	
4 = De Stad	Mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	H. Skora	Churchill-laan 23	41 53 97
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
13 = Stadsweiden 2	C.Th. van der Heijden	Bunschotermeen 21	42 09 71
14 = Vissersbuurt	J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Friesegracht 7	41 51 73

reserve-verspreiders Harderwijk

J.C. Bood Bachdreef 239 43 36 92

A. den Oudsten Burg. Numanlaan 24 42 06 45

Fam. Uittien J.P.Heyelaan 58 41 44 31

Mevr. J. Spaan-Foppen Da Costastraat 11 41 55 64

reserve-verspreiders Hierden

B. Rugers Duinlaan t.o. 19 45 20 61

Mevr. de Gans Beekweg 8 45 21 06

L.W. Warmenhoven Oostermheenweg 16 45 19 05

reserve-verspreiders Ermelo

Mevr. Beijer Azalealaan 11 5 5 3 0 2 0

W. Hamstra Harderwijkerweg 157 4 2 3 0 1 1

HARDERWIJK

EENDENKOOI

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk